

*La influència del recurs de protecció en el
procés formatiu dels joves extutelats vinculats
a un programa de suport econòmic:
Implicacions des del Treball Social i les
polítiques socials.*



Treball de Fi de Grau

Alumna: Núria Gordón
Reyes
Tutora: Marta Ballester
Grau de Treball Social
Universitat de Barcelona
Curs 2013-2014

26.814 paraules.

Agraïments:

A la Marta, per la seva dedicació, assessorament durant tot el procés i confiança en aquest projecte. Gràcies per ajudar-me a tirar endavant tot i les dificultats en el camí.

A la Cristina, la Marisa i tots els membres del SSASJE per haver-me acollit i fer-me sentir una més de l'equip. Gràcies per haver-me donat la possibilitat de dur a terme aquesta recerca i prestar-me la vostra ajuda en tot moment.

A la Laura i la Lali, per haver contribuït en l'estudi i apropar-me a la seva realitat professional.

ÍNDEX DE CONTINGUT

1.	Resum	8
2.	Introducció	9
2.1.	Justificació	10
2.2.	Objectius de la recerca	11
2.3.	Metodologia	12
3.	Marc teòric i estat de la qüestió	13
3.1.	Sistema de protecció a la infància i l'adolescència de Catalunya	13
3.1.1.	Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA)	13
3.1.2.	Situacions de risc i desemparament	14
3.1.3.	Mesures de protecció	15
3.1.4.	Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET)	19
3.2.	El procés de transició a la vida adulta	22
3.2.1.	Procés d'autonomia i emancipació de l'administració	22
3.2.2.	La tasca del Treball Social en l'acompanyament als joves extutelats ...	27
3.3.	Estat de la qüestió	28
3.3.1.	Situació educativa dels joves extutelats	28
3.3.2.	Factors que influeixen en el rendiment escolar dels joves tutelats i extutelats	30
3.3.3.	Treball Social i polítiques socials	35
3.3.4.	Informació no abordada per altres autors	36
4.	Metodologia	37
4.2.	Tipus de metodologia	37
4.2.1.	Tècniques qualitatives	37
4.2.2.	Tècniques quantitatives	38
4.3.	Consideracions ètiques i legals	41
4.4.	Pla de treball i cronograma	42
5.	Ressultats i discussió	44

5.1. Resultats	44
5.1.1. Resultats qualitatius	44
5.1.2. Resultats quantitatius	56
5.2. Discussió	65
5.2.1. El procés formatiu dels joves extutelats: resultat del recurs de protecció que els ha acollit?	65
5.2.2. Treball Social i polítiques socials: una reflexió entorn el seu paper en el procés educatiu i d'emancipació dels joves extutelats.....	72
6. Conclusions i recomanacions	76
6.1. Conclusions.....	76
6.2. Recomanacions.....	79
7. Índex de referències	82
8. Apèndix	86
8.1. Preguntes formulades a les professionals entrevistades.....	86
8.2. Taules de descripció de les variables	87

ÍNDEX DE TAULES

	Pàg.
Taula 1: Estadístiques sobre els infants i adolescents sota alguna mesura de protecció a Catalunya.....	18
Taula 2: Programes de l'ASJTET	20
Taula 3: Factors de protecció i risc en els processos de transició a l'edat adulta.....	25
Taula 4: Variables i categories per a l'anàlisi quantitatiu.....	40
Taula 5: Combinacions i descripció de variables.....	41

ÍNDEX DE FIGURES

	Pàg.
Figura 1: Mesures administratives contemplades al Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència en risc.....	16
Figura 2: Canvis que pot comportar l'emancipació en els joves extutelats.....	24
Figura 3: Els itineraris educatius a Catalunya.....	26
Figura 4: Població univers, població finita i mostra.....	39

ÍNDEX DE GRÀFICS

	Pàg.
Gràfic 1: Any de naixement dels joves de la mostra.....	57
Gràfic 2: Gènere dels joves de la mostra.....	57
Gràfic 3: País d'origen dels joves de la mostra.....	57
Gràfic 4: Situació laboral dels joves de la mostra.....	58
Gràfic 5: Situació convivencial dels joves.....	58
Gràfic 6: Estat de salut dels joves de la mostra.....	58
Gràfic 7: Persones a càrrec dels joves de la mostra.....	59
Gràfic 8: Nivell d'estudis assolit en el moment de la vinculació al servei.....	59
Gràfic 9: Estudis cursats mentre es troben vinculats al programa d'ajut econòmic.....	59
Gràfic 10: Recurs de protecció del qual provenen.....	60

GLOSSARI DE SIGLES

DGAIA: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

ASJTET: Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats.

SSASJE: Servei de Seguiment, Acompanyament i Suport als Joves Extutelats.

EAlA: Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

CRAE: Centre Residencial d'Acció Educativa.

CREI: Centre Residencial d'Educació Intensiva.

ICAA: Institut Català d'Acolliment i Adopció.

ICIF: Institucions Col·laborades d'Integració Familiar.

ICASS: Institut Català d'Assistència i Serveis Socials.

MEINA: Menors Estrangers Indocumentats No Acompanyats.

1. RESUM

La present recerca s'endinsa en un fenomen que està en el punt de mira d'alguns investigadors en l'àmbit de la infància i l'adolescència tutelada per l'Administració: el baix nivell educatiu que presenten aquests infants i joves que han sigut separats de les seves famílies en contrast amb la població general. Aquest fet constitueix un dels elements implicats en el procés de transició a la vida adulta que travessen els joves un cop són extutelats. Arrel de la intervenció amb el col·lectiu dels joves extutelats que estan vinculats al programa de suport econòmic, es va detectar que el tipus de mesura de protecció assignada en cada cas podia ser un factor que repercutís en l'itinerari formatiu del jove. El projecte parteix d'aquest plantejament per estudiar de manera qualitativa i quantitativa aquesta problemàtica.

La proposta s'emmarca en el camp de la disciplina del Treball Social i les polítiques socials, amb la intenció de promoure pràctiques que contribueixin a garantir la igualtat d'oportunitats entre els joves extutelats i la població general.

Paraules clau: joves extutelats, formació, Treball Social, polítiques socials, mesura de protecció, igualtat d'oportunitats.

ABSTRACT

This research explores a issue that is in focus of some researchers in the ambit of foster children by care system: the educational low level presented by these children separated from their families compared to the general population. This fact is one of the elements implicated in the transition to adulthood process of this young people. Through the intervention with ex-foster young people looked after by economic support program, it was found that the type of protection measure assigned in each case could be a factor that would affect the education of young. The project studies this problem qualitatively and quantitatively.

The proposal is placed in the field of discipline of Social Work and social policies, with the goal of promoting practices that contribute to assuring equal opportunities between ex-foster young people and the general population.

Key words: ex-foster young people, education, Social Work, social policies, protection measure, equal opportunities.

2. INTRODUCCIÓ

L'objecte d'estudi de la recerca que es presenta és conèixer la influència del recurs de protecció en el procés formatiu dels joves extutelats. Per recurs de protecció s'entenen les diferents mesures que estableix l'organisme competent en protecció a la infància, en el cas de Catalunya és la DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), per tal de garantir l'acolliment dels menors i adolescents que estan en una situació de desemparament per múltiples circumstàncies. Existeixen diferents mesures o recursos de protecció que la DGAIA valorarà segons les necessitats de cada menor i les possibilitats dels recursos. A aquest estudi, es farà referència a l'acolliment familiar en família aliena o extensa i a l'acolliment residencial.

El segon terme que cal aclarir és: Què vol dir ser un jove extutelat? Aquest col·lectiu rep etiquetes negatives amb les que cal anar molt en compte, ja que sovint no es corresponen amb la realitat. Moltes vegades es parla dels joves extutelats com a delinqüents, conflictius, rebels, persona en risc social, consumidor de tòxics, entre una llarga llista de qualificatius personals. Per jove extutelat s'ha d'entendre una persona que ja ha arribat a la majoria d'edat, i durant la seva infantesa o adolescència va ser protegit per l'Administració perquè ha viscut una situació de desemparament per part de la seva família biològica (negligència, abandonament, orfenesa, maltractaments, desatenció, etcètera).

Ara bé: Quina és la realitat que viuen els joves extutelats? Són persones que han patit processos de ruptura, pèrdua, carències afectives i moltes vegades una inestabilitat en les seves figures de referència i en diversos àmbits de la seva vida com el canvi de centres d'acolliment o canvis d'escola. És important no assignar un etiqueta de persona conflictiva o malalta mental, sinó entendre-la com una persona amb unes necessitats especials donades les vivències i elaboracions més o menys consistents de la seva història de vida. El terme jove extutelat no permet la generalització, ja que en molts casos són joves amb una capacitat de resiliència i autonomia que els hi permet afrontar el seu projecte vital de manera sòlida.

Tot i així, en arribar a la majoria d'edat, aquests joves es veuen abocats a haver d'afrontar la seva transició a la vida adulta i emancipació de l'Administració a un ritme molt més accelerat que la resta de població de la mateixa franja d'edat. Passen de dependre totalment del sistema de protecció a la infància a prendre la iniciativa del seu projecte de vida, a haver de sortir endavant com persones adultes sense la maduresa, xarxa familiar ni suport social per afrontar aquest procés tan decisiu.

Diversos autors fan èmfasi en la desigualtat d'oportunitats d'aquest col·lectiu en relació a la població general. A diferents països de la UE, els joves extutelats estan sobrerrepresentats als paràmetres d'exclusió social com baix nivell educatiu, situació de carrer, insuficiència econòmica, atur, etcètera.

Aquesta investigació social de caràcter aplicat persegueix estudiar en més profunditat el fenomen del baix nivell educatiu dels joves extutelats, concretament a través de la variable del recurs de protecció.

Com a recerca aplicada, parteix de la disciplina del Treball Social i s'emmarca en el camp de les polítiques socials amb l'objectiu de proposar possibles línies de millora que puguin donar peu a abordar i prevenir les causes que generen una desigualtat d'oportunitats entre els joves extutelats i en relació a la població general.

2.1. Justificació

La motivació per la temàtica abordada en el treball rau en la meua experiència com a treballadora social en pràctiques al Servei de Seguiment, Acompanyament i Suport als Joves Extutelats (SSASJE). Aquest servei, que pertany al Grup Sant Pere Claver, gestiona la prestació econòmica per a aquest col·lectiu, tasca que li del·lega l'ASJTET (Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats) de la DGAIA.

Fruit de la intervenció directa, va ser possible detectar diverses problemàtiques. Una d'elles va ser la pròpia impressió compartida amb els diferents professionals de l'equip del SSASJE, sobre les dificultats afegides en el procés d'autonomia observades en major mesura entre els joves que provenien d'un recurs residencial. Arrel d'aquesta impressió, d'entre les diferents dimensions que inclouen el procés d'autonomia (educativa, laboral, vivenda, socioeducativa), es va valorar que l'educativa permetia quantificar i abordar amb més garanties la recerca.

La rellevància científica de la recerca es justifica per diversos elements: en primer lloc, estudia les implicacions que té el fenomen abordat pel Treball Social. En l'àmbit dels joves extutelats, es parla majoritàriament dels professionals de l'Educació Social. En aquest sentit, la recerca també té una funció reivindicadora sobre la importància de la pràctica dels treballadors/res socials amb el col·lectiu dels joves extutelats.

D'altra banda, la mostra de joves que s'ha emprat en l'anàlisi quantitatiu es tracta exclusivament d'aquells vinculats al programa de suport econòmic de l'ASJTET,

constituïnt així el primer estudi que es realitza sobre el nivell educatiu dels joves extutelats en aquest servei.

Per últim, cal dir que diferents autors posen de manifest la manca d'estadístiques sobre els resultats educatius d'aquests joves que han passat pel sistema de protecció, especialment en relació a l'educació posterior als 16 anys.

Com a garanties de realització, destacar que s'ha comptat amb la col·laboració del SSASJE (Grup Sant Pere Claver), tant per a l'estudi quantitatiu com qualitatiu, donada la relació establerta amb l'entitat mitjançant les pràctiques de quart curs. Pel que fa a la resta d'entrevistes realitzades a les treballadores socials de serveis externs, s'han fet servir alguns contactes amb els quals l'investigadora es va coordinar arrel de la intervenció a les pràctiques.

Per tal de contextualitzar el marc teòric del treball han sigut d'ajuda assignatures cursades durant el Grau com són Sistemes del Benestar I, on es va tractar el sistema de protecció a la infància i adolescència a Catalunya i un breu apunt sobre les polítiques socials que existeixen en l'àmbit dels joves extutelats; a Sistemes del Benestar II, es va abordar el sistema educatiu i els diferents itineraris i serveis en relació a l'educació. Pel que fa a coneixements sobre com dur a terme una recerca de temàtica social, durant el Grau s'han cursat dues assignatures: Mètodes i Tècniques d'Investigació Social i Investigació aplicada al Treball Social, que han sigut molt útils en l'establiment dels objectius de la recerca, la metodologia i les tècniques d'investigació emprades.

2.2. Objectius de la recerca

Objectiu general 1: *Conèixer quina influència existeix entre els processos formatius que segueixen els joves extutelats i el recurs de protecció del qual provenen.*

Objectiu general 2: *Conèixer les implicacions d'aquest fenomen que repercuteixen en la pràctica del Treball Social i les polítiques socials.*

D'aquests objectius generals, es despleguen uns objectius específics que permetran conèixer els factors i elements que expliquen el fenomen abordat:

- **Objectiu específic 1:** Conèixer la incidència del recurs de protecció en el nivell d'estudis dels joves extutelats a partir d'un estudi quantitatiu.

- *Objectiu específic 2:* Conèixer quins són els factors que influeixen en la dimensió educativa dels joves extutelats que provenen de diferents recursos de protecció.
- *Objectiu específic 3:* Valorar la repercussió del fenomen estudiat en la igualtat d'oportunitats de cara a l'autonomia i la inserció laboral dels joves extutelats, en comparació als diferents recursos de protecció i a la població general.
- *Objectiu específic 4:* Conèixer l'impacte de la prestació econòmica, de manera qualitativa i quantitativa, en la continuació i represa dels estudis per part dels joves.
- *Objectiu específic 5:* Conèixer quines altres variables poden incidir en les trajectòries educatives dels joves extutelats.
- *Objectiu específic 6:* Abordar quin és el paper del Treball Social amb el col·lectiu dels joves extutelats i promoure bones pràctiques que tinguin relació amb el fenomen abordat.
- *Objectiu específic 7:* Detectar quines són les polítiques socials que tenen relació amb l'autonomia i educació dels joves extutelats i analitzar críticament el seu impacte.

2.3. Metodologia

Per la dimensió i objectius de la recerca, la metodologia emprada ha fet ús de tècniques tant qualitatives com quantitatives. D'una banda, s'han realitzat entrevistes a diferents treballadores socials que desenvolupen la seva tasca en l'àmbit de la infància i d'adolescència en risc i amb joves extutelats. Pel que fa a l'estudi quantitatiu, s'han extret dades d'una mostra de 551 joves sobre diferents variables a través del programa informàtic del servei abans esmentat (SSASJE), que ha permet posar en relació algunes d'aquestes variables per tal d'obtenir una aproximació a la influència que tenen algunes de les variables sobre d'altres.

L'estudi ha partit de les aportacions prèvies provinents de diversos estudis sobre el fenomen que s'aborda, tant a nivell nacional com internacional. Aquestes investigacions han permès contrastar les conclusions d'altres autors amb les pròpies i també incidir en algunes temàtiques sobre les quals els estudis precedents no havien aprofundit o tractat.

3. MARC TEÒRIC I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

L'objecte d'estudi d'aquesta recerca se centra en el terreny de l'educació dels joves extutelats, i concretament, en els seus itineraris formatius. El concepte de jove extutelat té diverses connotacions negatives relacionades amb la conflictivitat, problemes amb la justícia, risc social, addiccions, etcètera. Aquest col·lectiu pateix una forta estigmatització i moltes vegades, incomprensió de les seves dificultats (Bàrbara, 2009). Aquest apartat del treball pretén contextualitzar la recerca a partir dels conceptes bàsics i el marc legal en que s'emmarca. Tracta també d'aproximar-se al procés que travessen els infants des del moment en que són retirats dels seus pares biològics fins que han de fer front a l'emancipació de l'Administració que els ha protegit mentre eren menors. Així mateix, s'aborda breument quina és la tasca del Treball Social en aquest moment d'afrontament a la nova situació d'autonomia obligada.

3.1. Sistema de protecció a la infància i l'adolescència de Catalunya

El marc legal que regula les actuacions en matèria d'infància a Catalunya és la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència (LDOIA). La protecció dels infants i adolescents en risc social és competència de la Generalitat de Catalunya, concretament del Departament de Benestar Social i Família. Segons el Síndic de Greuges (2009), hi ha tres ens autònoms amb responsabilitats diferents: la Direcció General d'Infància i Adolescència (DGAIA), l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET) i l'Institut Català d'Acolliment i Adopció (ICAA).

3.1.1. Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA)

La DGAIA és l'òrgan competent en polítiques d'infància i adolescència i la protecció de menors en situació de risc o desemparament. Les funcions que assumeix són les següents: promoure els drets dels infants i adolescents de Catalunya; planificar les polítiques d'infància i adolescència i programar els serveis i recursos competents en el desemparament; elaborar protocols que garanteixin l'ordenació en situacions de maltractament; prestar serveis públics per atendre els maltractaments a infants i adolescents; protegir i tutelar infants i adolescents desemparats, assumir-ne la guarda i dur a terme les mesures de protecció adients; promoure programes d'integració sociolaboral a joves tutelats i extutelats.

Dins l'estructura del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, un dels pilars fonamentals són els EAIA (Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència). Els EAIA

duen a terme el diagnòstic i la valoració dels infants i famílies en situació d'alt risc social des d'una perspectiva interdisciplinària (psicologia, pedagogia, treball social i educació social). Reben els casos de desemparament que es deriven des de Serveis Socials, instàncies judicials, policia o la DGAIA. Un cop han estudiat la situació socio-familiar, tenen la funció de remetre la proposta de mesura de protecció o educativa de l'infant a la DGAIA per tal de que estudiï i valori la seva idoneïtat. Els EAIA realitzen el seguiment del menor i la seva família un cop s'ha aplicat la mesura. Així mateix, es coordinen amb els recursos i serveis que atenen infants i adolescents i assessoren als Serveis Socials Bàsics en aspectes d'infància (Síndic de Greuges, 2009).

3.1.2. Situacions de risc i desemparament

Una de les novetats de la Llei de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència vigent des de 2010, és la distinció que estipula sobre el que s'entén per situació de risc i el que és el desemparament. Com regula la Llei, parlar de risc comporta *“la situació en què el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar, sempre que per a la protecció efectiva de l'infant o l'adolescent no calgui la separació del nucli familiar”* (Llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència, 2010).

3.1.2.1. Detecció de la situació de risc o desemparament

D'acord amb Torralba (2011), la detecció pot ser mitjançant qualsevol persona o institució que tingui el coneixement o que detecti una situació de risc o maltractament: Policia, Sanitat (hospitals, Centres d'Atenció Primària-CAP), Ensenyament (escoles, Centres d'Atenció Psicopedagògica- EAP), Justícia (Fiscalia, Jutjats), Altres (família, veïns, entitats...), Infància Respon (900 300 777).

Un cop s'ha detectat i denunciat la situació de risc o desemparament, hi ha dos circuits per realitzar la valoració del cas i establir la mesura de protecció més adient.

3.1.2.2. Circuit ordinari

D'acord amb la LDOIA (2010), els Serveis Socials d'Atenció Primària són els encarregats de valorar la situació de risc i promoure les mesures i recursos educatius i socials per tal de treballar conjuntament amb els progenitors o els titulars de la tutela o la guarda les situacions de risc.

Des de Serveis Socials, duen a terme el primer estudi sociofamiliar de les condicions socials i l'entorn del menor. S'estableix un Pla de Treball tenint en compte a l'infant i adolescent i la seva família, acordant uns objectius i els indicadors que faran possible avaluar el compliment d'aquests.

Si el risc és greu, no es controlen les situacions de risc i no es compleixen els objectius acordats, la intervenció dels Serveis Socials Bàsics no serà suficient i hauran de remetre l'informe amb la valoració de risc, el resultat de la intervenció i les mesures que considerin oportunes a l'EAIA.

Els EAIA han de completar l'estudi i han d'elaborar un compromís socioeducatiu (COSE) adreçat als progenitors o als titulars de la tutela i orientat a la superació del risc que envolta l'infant o l'adolescent.

Si els progenitors o tutors no col·laboren en les mesures acordades o es detecta una situació de desemparament, els EAIA han d'elaborar l'informe de proposta i elevar-ho a la DGAIA perquè valori les mesures proposades (Llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència, 2010).

3.1.2.3. *Circuit d'urgència*

Com es determina al Síndic de Greuges (2009), en el moment que es té coneixement que un infant o adolescent es pot trobar en situació de desemparament o risc greu, l'EAIA remet l'expedient de desemparament a la DGAIA i fa la proposta de protecció. Aquest fet suposa la separació immediata de l'entorn familiar perquè posa en perill la integritat física o psíquica del menor. La DGAIA assumirà immediatament les funcions tutelars i de guarda i ingressarà el menor a un centre d'acollida d'urgència o amb una família acollidora d'urgència fins que finalitzi el procés de valoració i diagnòstic del cas (Síndic de Greuges, 2009).

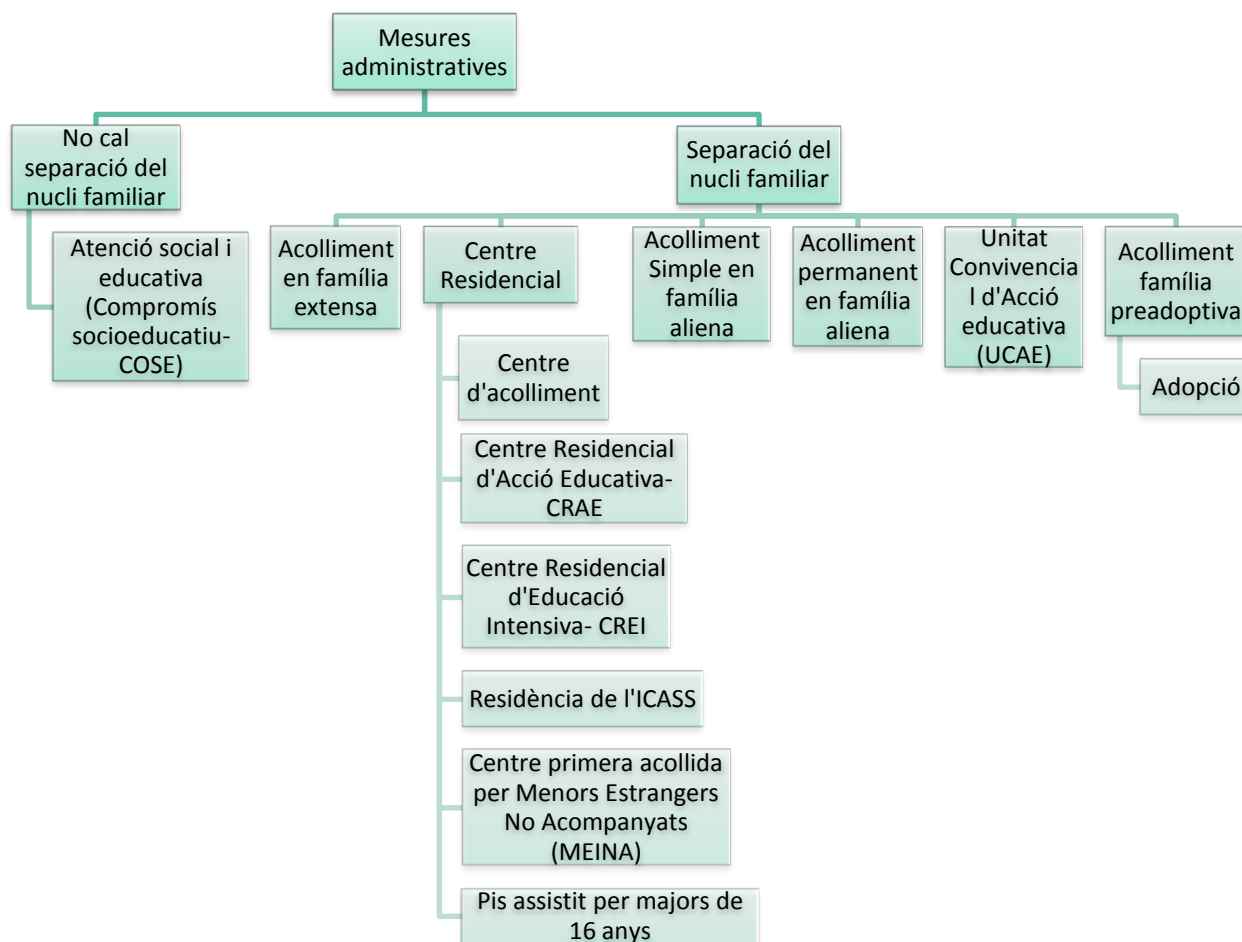
3.1.3. Mesures de protecció

D'acord amb Torralba (2011), les mesures de caire educatiu i social recollides per la LDOIA (2010) que es posen en marxa quan la intervenció no suposa la retirada de l'infant o adolescent del domicili familiar es basen en: l'orientació, assessorament i ajut a la família per tal de millorar l'entorn familiar; promoure programes socioeducatius pels progenitors amb l'objectiu de que assoleixin capacitats per a la cura i l'educació

dels menors; acompanyament dels menors a diferents serveis; l'atenció en centre obert, entre d'altres.

Pel que fa a les mesures de protecció que existeixen queden recollides al següent esquema:

Figura 1: Mesures administratives contemplades al Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència en risc.



Font: Elaboració pròpia a través de Torralba, (2011); Síndic de Greuges, (2009); Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA), (2009).

3.1.3.1. Acolliment familiar

Segons l'Institut Català d'Acolliment i Adopció (ICAA) (2009:9), l'acolliment familiar és “un gest altruista i desinteressat que té com a objectiu proporcionar un entorn familiar i tot el que això implica (afecte, atenció individualitzada, nous models i referents

familiars, etc) a un infant que ho necessita durant un temps determinat. [...] És una situació temporal (de durada variable segons cada cas) que finalitzarà quan la família d'origen pugui tornar a fer-se càrrec.”. Un altre element que caracteritza l'acolliment familiar és el contacte entre l'infant i la família d'origen mitjançant les visites a un Punt de Trobada.

Quan la família acollidora presenta la sol·licitud a l'ICAA, aquest la deriva a una Institució Col·laboradora d'Integració Familiar (ICIF) que estudia la proposta i elabora l'informe de valoració psicosocial amb l'estimació o desestimació de la sol·licitud. En cas de que la resolució sigui positiva, l'Administració resol que la família acollidora té la guarda de l'infant, mentre que a la DGAIA li correspondrà la tutela.

Les ICIF ofereixen suport, formació i seguiment a la família acollidora durant tot el procés. La família té dret a percebre una prestació econòmica per l'acolliment d'un infant tutelat, i així mateix, l'Administració assumeix el cost dels tractaments psicològics, pedagògics, logopèdia, etcètera.

Existeixen diferents modalitats d'acolliment familiar, com ara: l'acolliment en família extensa, l'acolliment d'urgència i diagnòstic, l'acolliment simple en família aliena, l'acolliment permanent, l'acolliment de necessitats especials, rebre un infant durant els caps de setmana i vacances, l'acolliment a UCAE (Unitat Convivencial d'Acció Educativa) i l'acolliment preadoptiu.

3.1.3.2. Acolliment residencial

Aquesta mesura de protecció es posa en marxa quan la família extensa no pot fer-se càrrec del menor i aquest no pot ésser acollit per una família aliena. Les modalitats de centres residencials, segons el Síndic de Greuges (2009), són les que segueixen:

- **Centre d'acolliment:** servei temporal (no sol superar les 2 setmanes) destinat a infants i adolescents de 0 a 18 anys, que són acollits en el període en el que es realitza l'estudi i diagnòstic de la situació familiar.
- **Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE):** servei d'acolliment residencial destinat a infants i adolescents de 0 a 18 anys en situació de desemparament i tutelats per la DGAIA, on resideixen temporalment amb la mesura administrativa d'acolliment simple en institució. Als CRAE es treballa mitjançant els PEC (Projecte Educatiu del Centre), que té la vessant individual a través dels PEI (Pla Educatiu Individualitzat). A més a més, cada centre

elabora el seu propi RRI (Reglament de Règim Intern) on s'especifiquen les normes del centre. Existeixen diferents CRAE segons les edats dels menors (de 0 a 3 anys, de 4 a 12 anys, de 13 a 16 anys, de 16 a 18 anys).

- **Centre Residencial d'Educació Intensiva (CREI):** servei residencial destinat a adolescents de 12 a 18 anys tutelats per la DGAIA que té com objectiu donar resposta educativa i assistencial a menors que presenten alteracions conductuals i problemes d'adaptació als CRAE.
- **Places residencials en centres de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials (ICASS) per a infants i adolescents amb discapacitat:** servei destinat a l'acolliment d'infants i adolescents de 0 a 18 anys tutelats per la DGAIA, amb l'objectiu de substituir la família d'origen mentre persisteixen els problemes i la situació de risc.
- **Centre de primera acollida:** servei residencial que atén infants i adolescents estrangers de 0 a 18 anys tutelats i no tutelats, que arriben a Catalunya sense referents familiars.
- **Pis assistit:** servei dirigit a joves tutelats i extutelats per la DGAIA més grans de 16 anys.

(Síndic de Greuges, 2009)

A Catalunya, els infants i adolescents que estan sota alguna mesura de protecció de la DGAIA són 7217 (DGAIA, 2011). A continuació es presenta la següent taula on es fa visible l'abast de cada tipus de recurs de protecció¹.

Taula 1: Estadístiques sobre els infants i adolescents sota alguna mesura de protecció a Catalunya.

Recurs de protecció	Població tutelada que representa
Família extensa	40,79%
Família aliena	21,78% (dels quals 8,97% estan sota la mesura d'acolliment preadoptiu).
Acolliment residencial	37,42% (dels quals 0,95% estan a pisos assistits).

Font: Elaboració pròpia a partir de DGAIA (2011).

¹ Els diferents recursos de protecció s'agruparan segons les categories de la variable amb les que s'ha treballat la posterior extracció de dades sobre el recurs on han sigut acollits els joves de la mostra (família extensa, família d'acollida i recurs residencial).

3.1.4. Àrea de suport als joves tutelats i extutelats (ASJTET)

Segons el Síndic de Greuges (2009), progressivament s'han anat reconeixent les necessitats dels joves extutelats i contemplant legalment les mesures que s'havien de posar en marxa en aquest àmbit per tal d'estendre la protecció de l'Administració als joves majors d'edat.

La creació de l'ASJTET i de les mesures d'atenció als joves extutelats respon a la preocupació *“manifestada per directors i educadors dels centres residencials, que cada any veien marxar del centre joves sense recursos personals, familiars i socials suficients per fer front amb plena autonomia la transició a la vida adulta”*. Així mateix, es va detectar que *“sense aquests nivells d'autonomia, i sense aquests suports addicionals, l'abandonament del sistema de protecció de la infància pot derivar en processos d'exclusió social”* (Síndic de Greuges, 2009:122).

En aquest sentit, un dels objectius era evitar que els joves retornessin a l'entorn familiar a causa de la inestabilitat personal i la manca de recursos, per tal de no tornar a reproduir l'impacte negatiu que aquest fet suposaria pel seu desenvolupament personal. Tanmateix, la manca d'habitatge, de feina i de suport familiar, incideixen en la possibilitat de cobrir les necessitats bàsiques dels joves extutelats que es tradueixen en el desavantatge social i la desigualtat d'oportunitats respecte la resta de la població.

D'aquesta manera, l'any 1994 es va crear el I Pla Interdepartamental d'atenció als joves en protecció que arribaven a la majoria d'edat.

L'AJSTET és l'organisme que dona suport i accés als recursos i serveis per a joves tutelats, extutelats i amb dificultats socials. Ofereix una atenció individualitzada als joves i un seguiment personalitzat durant un període de temps determinat on se'ls acompanya en el procés de progressiva autonomia i emancipació de l'Administració (Departament de Benestar Social i Família, 2011).

Els col·lectius als que l'ASJTET presta atenció són els següents:

- Joves majors d'edat extutelats, que no disposen de recursos personals i familiars suficients per assolir l'autonomia a la majoria d'edat.
- Joves tutelats o en estudi a partir de 16 anys, especialment aquells que entren de forma tardana al sistema de protecció i donat la seva edat i característiques personals, es valora que no és adequat que ingressin a un CRAE.

- Joves de 16 a 21 anys tutelats o no que es troben en situació de risc social i que són atesos a la xarxa de protecció social. En el cas d'usuaris del recurs d'habitatge de Cabestany i de les beques de l'Obra Social de la Caixa per a joves que cursen estudis reglats, la franja d'edat atesa s'estén als 24 anys.

(Síndic de Greuges, 2009).

3.1.4.1. Programes de l'ASJTET

L'AJSTET compta amb diferents programes que donen una visió de globalitat a la intervenció i l'atenció prestada als joves tutelats i extutelats, així com una actuació de continuïtat a la duta a terme per la DGAIA. Els programes que existeixen es recullen a la taula següent:

Taula 2: Programes de l'ASJTET.

Programa de seguiment socioeducatiu	Ofereix reforç, suport i recolzament en el procés d'autonomia dels joves.
Programes d'habitatge	Servei de pis assistit per a joves de 16 a 18 anys.
	Servei de pis assistit per a jovent major de 18 anys fins als 21 anys.
	Servei de residència o pisos per a joves vinculats a programes d'inserció laboral destinat a joves treballadors tutelats de 16 a 21 anys.
	Servei d'Acompanyament especialitzat per a joves (SAEJ): destinat a joves d'entre 16 a 20 anys que requereixen d'una atenció especialitzada i la institucionalització es valora com a contraproductiu.
Programes d'inserció sociolaboral	Via Laboral: servei que presta atenció a joves de 16 a 21 anys amb l'objectiu de desenvolupar les seves competències professionals i afavorir l'accés al món laboral.
Programa de suport econòmic	- prestació per a joves extutelats gestionada al SSASJE. - Beca Fundació La Caixa a joves majors de 18 anys que cursen estudis reglats. - microcrèdits de FEPA (Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits).
Programa d'acompanyament jurídic i mediació	Assessorament, acompanyament i mediació, seguiment individualitzat dels casos en els àmbits d'estrangeria; matèria penal; matèria civil; entre d'altres àrees.

Programa de suport psicològic i supervisió	Es tracta de l'atenció individualitzada i/o el tractament psicològic.
---	---

Font: Elaboració pròpia a partir de ASJTET (2012).

Per tal de donar cobertura a aquests programes, l'ASJTET compta amb recursos propis com pisos assistits, el projecte Via Laboral, servei de psicologia, servei jurídic, etcètera, però també deriva als joves a diferents entitats col·laborades o amb les que manté un conveni (Departament de Benestar Social i Família, 2011).

3.1.4.1.1. Prestació per a joves extutelats

Donat que el marc en el que s'ha dut a terme aquesta recerca és el servei que gestiona la prestació per a joves extutelats, a continuació es farà un breu resum d'aquest programa.

La prestació per a joves extutelats es regula a l'article 19 de la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions de caràcter econòmic.

Com regula la Llei, aquesta prestació és exigible com a dret subjectiu, és a dir, sempre i quan es compleixin els criteris establerts per la normativa. Per tant, per percebre la prestació han de complir els següents requisits administratius:

- Joves que han estat com a mínim 3 anys tutelats per l'Administració.
 - Tenen entre 18 i 21 anys.
 - Resideixen a Catalunya.
 - No superen uns ingressos econòmics mínims amb els que es puguin mantenir de forma independent (ingressos no superiors a l'IRS-Indicador de Renda de Sufficiència).
 - No conviuen ni amb la mare ni amb el pare biològics.
- (Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions de caràcter econòmic, 2006).

Així mateix, els joves han de participar en l'elaboració del Pla de Treball Individualitzat i el seguiment educatiu.

Aquesta prestació, com apunta l'equip del SSASJE (2009:6) es fa necessària per garantir *“el suport institucional més enllà de la data de desinternament i, almenys, fins que l'estabilitat econòmica i la inclusió social estiguin assolides en major o menor grau,*

depenent de les característiques de cada cas”. La prestació està destinada principalment a cobrir les necessitats bàsiques del jove, mantenir o ampliar els estudis i promocionar les seves condicions laborals, d’habitatge o socials.

3.2. El procés de transició a la vida adulta

En el present apartat es tractarà el procés de transició a la vida adulta dels joves extutelats, així com la progressiva adquisició d’autonomia cap a la emancipació de l’Administració. També es farà un apunt sobre la importància de l’acompanyament als joves extutelats en aquesta etapa i quin és el paper del Treball Social en aquest sentit.

3.2.1. Procés d’autonomia i emancipació de l’Administració

D’acord amb la Taula d’entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014:5), l’emancipació suposaria *“la transició d’una situació de protecció a una situació d’autonomia, moment en el que entren en joc el desplegament de les diferents competències assolides i es posen de manifest les dificultats i les mancances personals”*.

En aquesta línia, Camacho (2013) divideix els factors que tenen un paper rellevant en l’emancipació dels joves: d’una banda, les necessitats bàsiques (salut física i autonomia); i d’altra banda, les necessitats pròpies de l’emancipació (treball, habitatge, educació).

Sembla interessant també fer referència al terme d’autoconcepte i autoestima que defineix Camacho (2013: 29), que es van definint en aquesta etapa de l’adolescència:

“L’autoconcepte constitueix el nucli central de la identitat de la persona. Fa referència al conjunt de percepcions, sentiments, actituds i valoracions que tenim sobre nosaltres mateixos. Actua sobre la manera de comportar-se de manera individual i social, es refereix als aspectes cognitius; mentre que l’autoestima es refereix als aspectes valoratius i afectius, és a dir, a com es valora i s’accepta la persona a si mateixa”.

Els aspectes que segons l’autor influeixen en la creació de l’autoconcepte són la maduració física; les relacions socials; la vida afectiva; i la vida formativa, laboral i creativa.

Veiem com la vessant formativa, en la que es centra aquesta recerca, té un pes important en el procés d'emancipació dels joves extutelats.

És important tenir en compte quins són els factors tant facilitadors com obstaculitzadors d'aquest procés en el cas concret dels joves extutelats.

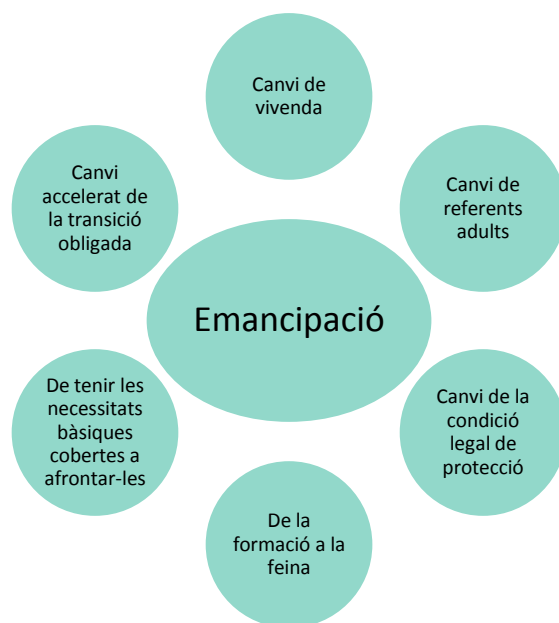
En aquesta línia, l'equip del SSASJE (2009), apuntaven que la intervenció amb els joves extutelats parteix del que podríem sintetitzar en tres premisses a tenir en compte: d'una banda, les carències en el període infantil que han patit aquests joves. En aquest sentit, cada noi o noia ha pogut elaborar les absències i pèrdues d'una manera o altre, i aquestes circumstàncies han pogut tenir més o menys influència en el seu desenvolupament vital. D'altra banda, cal pensar que estem parlant de persones joves i d'un cicle vital amb unes característiques i canvis propis. En paraules de l'equip:

“Durant aquesta etapa coexisteixen en els joves unes forces que els impulsen cap el creixement i d'altres regressives per les que precisen ser cuidats [...] La complexitat radica precisament en que els joves puguin arribar a encaixar les diverses modificacions i que s'entrenin en l'exercici de provar i errar per créixer i aprendre” (SSASJE, 2009:10).

Segons Bàrbara (2009), en la majoria d'edat s'interrelacionen diversos factors que fan especialment important aquesta etapa de la vida: canvis físics, canvis emocionals, el procés de construcció de la pròpia identitat i de redefinició d'un rol social. En el cas dels joves extutelats, s'han d'afegir algunes condicions característiques d'aquest col·lectiu: han patit situacions d'alt risc social i de desemparament; han viscut sota la tutela de l'Administració, en gran part a centres d'acollida; tenen pocs referents adults estables; per les situacions viscudes a la infància, poden mostrar fragilitat emocional i formes de funcionament afectives concretes.

Segons l'autora, els canvis que pot comportar l'emancipació en els cas dels joves extutelats, són els següents:

Figura 2: Canvis que pot comportar l'emancipació en els joves extutelats.



Font: Elaboració pròpia a partir de Bàrbara, 2009.

L'equip del SSASJE (2009), determina com a factors que incideixen en la construcció del projecte personal: la capacitat de compromís, el desenvolupament de les habilitats socials o el grau de vulnerabilitat. Bàrbara (2009) afegeix a aquests, les eines per gestionar les emocions, l'entrenament en la presa de decisions i l'afrontament a l'ambivalència i incertesa que genera aquest procés d'emancipació.

Com recorda la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014:3):

“Els joves que han estat tutelats per l'Administració es troben amb una situació de vulnerabilitat molt diferent a la que viu la major part del jovent [...]. Han d'emancipar-se sense comptar amb el suport familiar, ni els recursos necessaris per fer-ho. [...] Es produirà sense garanties que el jove hagi assolit un nivell d'autonomia suficient”.

La Taula del Tercer Sector (2009) recupera de López Peláez i Segado (2009) els factors de protecció i de risc en els processos de transició a l'edat adulta:

Taula 3: Factors de protecció i risc en els processos de transició a l'edat adulta.

Variables	Factors de protecció	Factors de risc
Educació	Escolarització obligatòria	Sense estudis
	Estudis de nivell mig o superior	Baixa qualificació
		Formació obtinguda inadequada per ofertes del mercat de treball
Feina	Feina fixa o estable	Manca d'experiències laborals prèvies
	Feina molt ben remunerada	Feina precària, irregular
Economia	Ingressos procedents de la feina	Absència de prestacions contributives
	Prestacions per atur	Sous baixos
	Ingressos aportats per la xarxa familiar	Manca de suport econòmic familiar
Família	Suport dels pares o de la parella	Debilitament o manca de llaços familiars
Institucional	Utilització dels recursos de les institucions públiques	Desconeixement i desvinculació de les prestacions de suport
Salut	Estratègies proactives d'aprenentatge	Incapacitat per dur a terme un procés d'aprenentatge adient
	Nivell de formació adient en matèria de la salut	Manca de formació
		Baixa autoestima

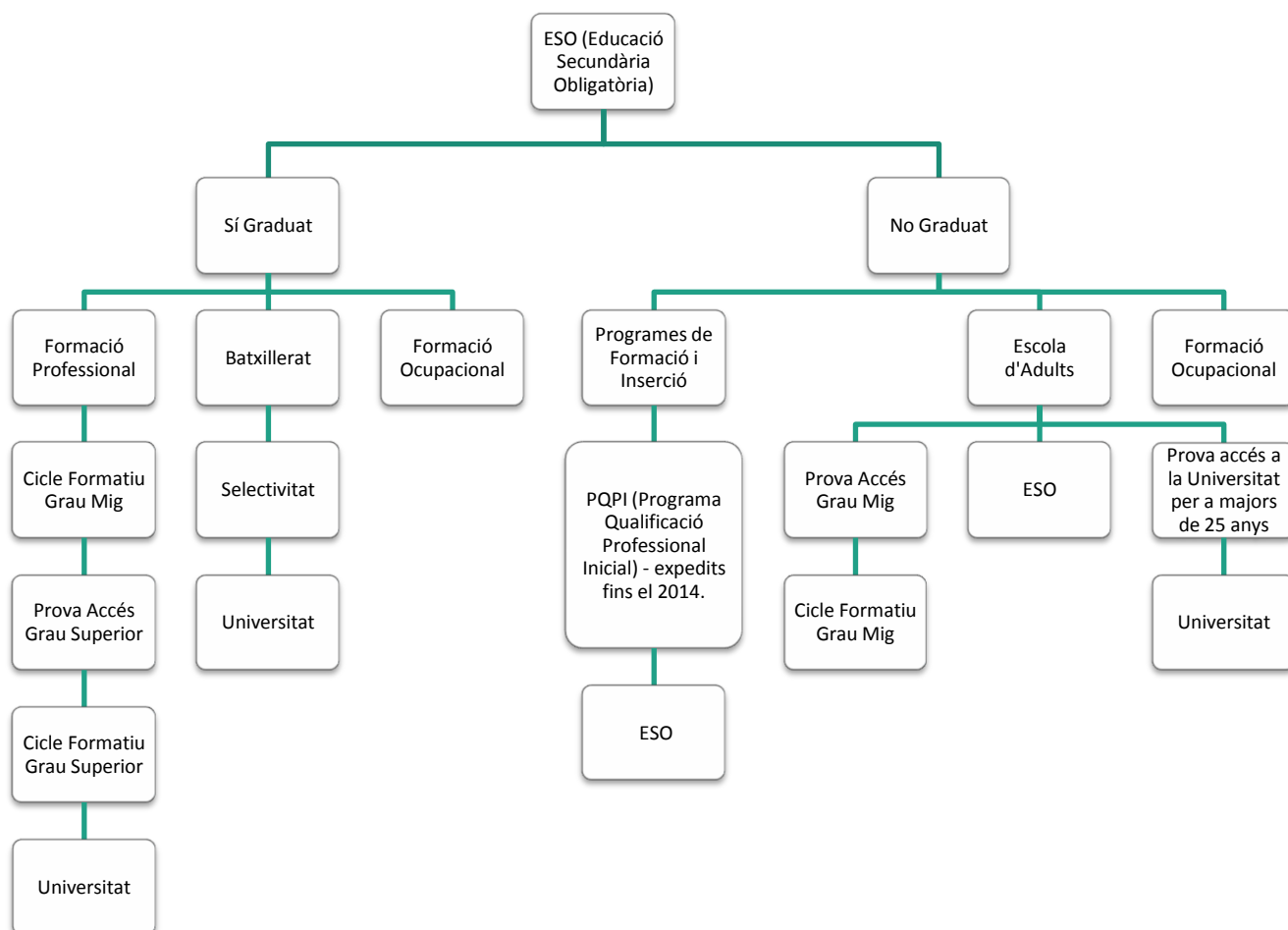
Font: López Peláez i Segado (2009 citat a Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2014).

A la figura 4 es pot observar, entre d'altres aspectes, com el fet de no haver obtingut uns estudis obligatoris així com estudis de nivell mig o superior, és un dels factors de risc en el procés de transició a la vida adulta. Més tard es recuperarà aquesta idea aplicada al nivell d'estudis assolit pels joves extutelats.

3.2.1.1. Itineraris formatius a Catalunya

La llei que regula l'educació a Catalunya és la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'Educació. Segons el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2014), els itineraris educatius s'estructuren de la següent manera:

Figura 3: Els itineraris educatius a Catalunya.



Font: Elaboració pròpia a partir de Departament d'Ensenyament (2014).

Pel que fa a la formació ocupacional, cal dir que es considera com a formació no reglada i consisteix en diferents cursos i programes on s'entrenen les competències professionals. Estant dirigits a persones a l'atur i també poden ser de formació continuada per a persones treballadores en actiu que vulguin ampliar els seus coneixements en la seva professió (Departament de Benestar Social i Família, 2014).

3.2.2. La tasca del Treball Social en l'acompanyament als joves extutelats

D'acord amb la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014), l'acompanyament als joves extutelats en el seu procés d'emancipació és de gran rellevància donades les experiències vivencials que han pogut generar una manca de confiança en ells mateixos, així com frustració, baixa autoestima i manca d'habilitats socials. En aquest sentit, Bàrbara (2009:171) considera que la tasca dels professionals que atenen als joves radica en promoure una *“oportunitat de reconstruir les seves habilitats i enfortir el potencial que tenen inhibit, per optimitzar els propis recursos i incorporar-se a la societat normalitzada com adults en les mateixes condicions que qualsevol altre ciutadà jove”*.

En aquesta tasca d'acompanyament, orientació, motivació, informació i assessorament als joves, el Treball Social ocupa un lloc molt concret dins els diferents perfils dels joves. Segons l'equip del SSASJE (2009) hi ha joves que requereixen d'un suport i acompanyament més continuat, així com la coordinació i el treball en xarxa amb altres professionals, recursos i serveis que el poden atendre per la situació en la que es troba o per una problemàtica que pot ser irreversible, com és el cas de les malalties.

Alguns dels obstacles amb els que es troben els joves a l'hora de poder desenvolupar el seu projecte poden ser: la insuficiència econòmica, un trastorn mental sense seguiment, joves sense llar, consum de tòxics, embaràs precoç, manca de capacitat o suport en la cura del nadó, conductes delictives, joves que pateixen violència de gènere, manca de suport social o aïllament greu, comorbolitat (retard mental i/o trastorn mental al que se li suma el consum de tòxics), joves immigrants en situació irregular, entre d'altres problemàtiques. En aquests casos, es detecten dificultats afegides en el procés de creixement personal i la progressiva emancipació de l'entorn institucional o familiar del jove (SSASJE, 2009).

El Treball Social ha de poder actuar en aquestes situacions per tal de vincular el jove amb la seva xarxa social i garantir un plantejament global del cas. Partint de la relació d'ajuda que s'estableix amb l'usuari, va més enllà de la tasca individualitzada per crear nexes d'unió entre el jove i la comunitat.

3.3. Estat de la qüestió

L'elaboració del treball ha permet constatar que l'educació dels joves extutelats és un tema pot tractat a la bibliografia i pateix d'una invisibilitat estadística i manca de recollida sistemàtica de dades que dificulta fer front a una problemàtica detectada pels professionals que treballen amb aquest col·lectiu: l'abandonament dels estudis per part dels joves que estan i han estat tutelats pel sistema de protecció a la infància i l'adolescència de Catalunya (Casas, 2010). L'única excepció és el Regne Unit que des de l'any 2008 va començar a sistematitzar dades i implantar millores i incentius per tal d'augmentar l'èxit formatiu dels joves extutelats. Recentment, l'any 2012, es va iniciar el projecte YIPEE, una investigació que ha tingut lloc a cinc països de la Unió Europea (Dinamarca, Hongria, Espanya, Suècia i Regne Unit). Aquest projecte va constituir el primer estudi sobre els itineraris educatius dels joves extutelats després de finalitzar l'escolarització obligatòria. L'estudi a Espanya va ser encarregat a investigadors de la Universitat de Girona (Montserrat, Casas, Malo i Bertran).

A l'estat de la qüestió s'abordaran les aportacions de diferents autors en relació a la situació educativa dels joves extutelats; els factors que influeixen en el rendiment escolar d'aquest col·lectiu, analitzant-los específicament en relació als diferents recursos de protecció; referències dels estudis al Treball Social i les polítiques socials; i per últim, es detecten les llacunes de coneixement sobre la temàtica abordada.

3.3.1. Situació educativa dels joves extutelats

Els estudis realitzats en els últims anys sobre la situació educativa dels joves extutelats, coincideixen en els baixos resultats formatius d'aquest col·lectiu respecte la població general d'aquesta mateixa franja d'edat i la conseqüent desigualtat d'oportunitats d'inserció sociolaboral. Com sostenen Montserrat i Casas (2009:544):

“Els nois i noies que provenen del sistema de protecció social a la infància estan sobrerrepresentats en pràcticament tots els indicadors de desavantatge social disponibles a la UE, incloent pobresa, problemes de vivenda, atur, activitats delictives i embarassos adolescents [...] i també presenten nivells molt inferiors a la mitjana poblacional en salut i en la formació assolida. [...] Es tracta d'un grup de població en alt risc d'exclusió social”.

Aquests mateixos autors (2010) mantenen que els joves extutelats presenten més problemes de rendiment acadèmic, problemes de conducta i abandonament escolar. A

tot això, cal afegir que es veuen abocats a emancipar-se a una edat més primerenca que la resta de població.

Pel que fa al nivell d'estudis, els autors comparen els assolits per la població tutelada i la general a l'any 2008, obtenint aquests resultats: el 73,6% de joves havien obtingut l'ESO, mentre que la xifra de població tutelada era un 36,7%. D'altra banda, el 25% de la població estudiava un grau mitjà o superior de formació professional, en contrast amb un 5% per als joves en protecció (Montserrat i Casas, 2010). Rescatant un estudi de Panchón (1999), aquests autors, apunten que un 69% dels nois i noies que es trobaven a centres residencials a Espanya tenien un nivell formatiu que no correspon a la seva edat.

Casas (2010) cita els resultats de l'estudi realitzat al Regne Unit al 2008 sobre el nivell educatiu dels joves tutelats i extutelats. Els resultats evidenciaven un cop més la diferència amb la població general: el 14% dels joves tutelats obtenien l'equivalent als estudis primaris, mentre ho feien el 65% de la població general. Al 2013 només un 1% dels joves extutelats arribaven a la Universitat. Aquestes xifres van portar al sistema de protecció anglès a impulsar canvis legislatius que van aconseguir augmentar la xifra de joves extutelats a la Universitat: 6%. Tot i així, existeix una gran diferència amb la xifra de joves anglesos que accedeixen a la Universitat al Regne Unit: 43%.

Cal anotar que els resultats acadèmics són menys favorables quan es tracta de nois que de noies (Montserrat i Casas, 2010; Jackson i McParlin, 2006).

Un altre fenomen que crea desigualtat vers aquest col·lectiu és el fet de l'exigència d'emancipar-se ràpidament. Com apunten Montserrat i Casas (2010), els joves de 20 a 24 anys emancipats a Catalunya representaven el 15,8% l'any 2008. Tenint en compte que als 18 anys el col·lectiu de joves tutelats deixa de trobar-se en situació de protecció i ha d'afrontar de manera ràpida l'autonomia, és un factor que dificulta la continuació dels estudis, com afirmen els autors: *“les prioritats més immediates d'aquests joves tan bon punt abandonen el sistema de protecció no solen ser formatives, sinó trobar feina i aconseguir estabilitat econòmica per poder subsistir i pagar un lloguer, la qual cosa no fa res més que afegir nous obstacles a la possibilitat de continuar en l'educació, fins i tot per a aquells que mostren tenir bones aptituds per als estudis als 16 anys”* (Montserrat, Casas, Malo i Bertran, 2012: 28).

A aquest estudi, entre d'altres dades, s'obtenen els resultats escolars fins a 4rt d'ESO dels joves tutelats comparant-los amb el recurs de protecció. Els autors conclouen

amb que els joves que es troben a CRAE presenten pitjors resultats en absentisme, problemes de conducta, nivell educatiu, abandonament escolar i orientació a Batxillerat. En canvi, les xifres són més positives quan es tracta de nois i noies en família d'acollida o extensa. No obstant, pel que fa a aquests últims dos recursos de protecció, els autors posen el focus en les faltes d'assistència, problemes de comportament i nombre elevat de menors en educació especial (Montserrat, *ét al*, 2012).

Tanmateix, els autors evidencien una exposició a l'exclusió social quan existeixen baixos nivells educatius. Basant-se en l'estudi de Mallon (2007), on s'observaven indicadors de risc d'exclusió social com atur, alcoholisme, sense sostre o problemes de salut mental només per a aquells joves que no havien arribat a l'educació superior, conclouen que *"l'accés a l'educació superior constitueix un clar factor protector per a la vida d'aquesta població"* (Montserrat i Casas, 2009:546).

És interessant una observació de Montserrat, Casas i Sisteró (2013) quan apunten al seu darrer estudi que els resultats dels joves que es troben vinculats al programa econòmic de l'ASJTET mostren millors resultats que la resta de joves extutelats, aproximant-se al nivell educatiu de la població general.

A continuació es repassaran els diferents estudis que aborden els factors que poden tenir alguna influència en el rendiment escolar del col·lectiu estudiat.

3.3.2. Factors que influeixen en el rendiment escolar dels joves tutelats i extutelats

En la bibliografia consultada, apareixen diversos elements que tenen a veure, ja sigui com a facilitadors o obstaculitzadors, en el procés formatiu dels joves mentre estan tutelats i en el procés de desinternament. Aquests factors també marcaran les trajectòries educatives dels joves posteriorment a l'emancipació de l'Administració.

3.3.2.1. Als Centres Residencials d'Acció Educativa

Jariot, Rodríguez Parrón, Sala i Villalba (2008) se centren en les condicions i situació actual dels Centres Residencials d'Acció Educativa en relació a l'acompanyament en el procés d'autonomia dels joves mentre estan tutelats.

Aquests autors no es plantegen tant la idoneïtat de l'acolliment residencial com a recurs de protecció sinó que determinen que cal millorar la qualitat i atenció que s'ofereix als nois i noies.

Un dels aspectes que detecten com a obstaculitzador de l'èxit en el procés d'autonomia dels joves és la grandària del centre. Els autors arriben a la conclusió que el nombre de places dels CRAEs supera la grandària recomanada a nivell internacional. Aquest fet juntament amb les ràtios d'educadors i nens i nenes que atenen (7,34 nens per educador), repercuteix en el nivell d'atenció individualitzada: *"El hecho de vivir en una gran residencia con un total de 40 compañeros dificulta la percepción de la individualización [...] Suele fomentar un trato muy similar entre los chicos y eliminar el trato diferenciador que sería necesario"* (Jariot, *ét al*, 2008:54).

Així mateix, també aborden les necessitats especials (salut mental, discapacitat intel·lectual, alteracions de conducta) que poden presentar els joves que es troben als CRAEs i que sovint resideixen a centres que no disposen dels recursos suficients per atendre aquestes necessitats. Així, a l'hora de donar suport en els deures, els educadors es troben amb la impossibilitat de supervisar a la vegada a cinc o més nens que poden mostrar dificultats d'aprenentatge. Tanmateix, la causa que va motivar la retirada del nucli familiar i els problemes emocionals que es poden derivar per al nen o nena, dificulta que els educadors puguin treballar aquestes pèrdues viscudes.

D'altra banda, l'estabilitat del tutor de referència mentre dura l'estada dels menors als CRAEs es valorada com un factor que facilita el procés d'integració al centre i també d'emancipació d'aquest, en termes d'inserció formativo-laboral (Jariot, *ét al*, 2008).

A l'estudi de Jackson, Ajayi i Quigley (2005) sobre els joves extutelats de Londres que arribaven a cursar estudis universitaris, un dels punts clau que els autors determinaven com a implicat en la continuació dels estudis dels joves tutelats a centres residencials era no agrupar als nois i noies que presenten més motivació en els estudis amb els que no mostren tanta implicació. Les bones condicions d'estudi (silenci, tranquil·litat), la supervisió de les tasques per part dels educadors, l'assistència d'aquests a esdeveniments escolars o la coordinació continuada amb els mestres, són factors que poden compensar les adversitats educatives dels joves que viuen a centres, segons aquests autors.

Jackson i McParlin (2006) afegixen al seu article que els canvis de col·locació dels joves que es troben a centre residencial, interrompen l'escolaritat i afecten al rendiment escolar d'aquests.

3.3.2.2. A les escoles

Diferents autors aporten elements per plantejar els factors que faciliten la integració escolar i rendiment educatiu dels joves tutelats en relació a la institució escolar. Jackson i Mc Parlin (2006) recullen les opinions de diversos autors quan sostenen que el tipus de trajectòria educativa dels joves tutelats radica més en el sistema educatiu que en les pròpies capacitats o motivació dels alumnes. Una de les causes que destaquen els autors per explicar aquest fenomen és la manca de coneixement dels professors sobre la història de vida del nen o nena en protecció, així com la manca de formació sobre com treballar amb aquests menors. Les necessitats especials, com sostenen els autors, són moltes vegades considerades pels professors com una manca d'intel·ligència i no s'entenen com problemes emocionals derivats dels processos de ruptura que han viscut. En lloc d'abordar aquestes causes, les escoles solen derivar els joves a escoles especials, fent difícil la retornada a l'escolarització ordinària (Jackson i Mc Parlin, 2006).

Jairot, *ét al.* (2008:60) coincideixen amb aquesta visió i afirmen que *“el sistema educativo no contempla en ningún caso la atención especializada en trastornos emocionales ni conductuales [...] los chicos que están en situación de crisis emocionales, al no sentirse contenidos, explotan en la escuela”*.

També relacionat amb l'entorn escolar, Montserrat, *ét al.*, (2012) emfatitzen la permanència al mateix centre escolar, així com la implicació per part de l'escola en el procés formatiu dels joves tutelats i extutelats.

3.3.2.3. El procés de desinternament

Jackson, Ajayi i Quigley (2005), sostenen que el sistema de protecció hauria de tenir una estructura més flexible en el sentit d'adaptar a cada noi o noia el termini per emancipar-se de l'Administració. Segons els autors, hi ha joves que en el moment d'arribar a la majoria d'edat, no presenten un nivell d'autonomia suficient com per afrontar el procés de desinternament.

Una altra realitat que afecta a la manteniment dels estudis en aquest impàs, és l'exigència en els requisits que es demanen als joves extutelats per tal d'assegurar la seva continuació a pisos assistits, un cop han de marxar del centre residencial: *“los chicos descartados por no tener suficiente autonomía, estabilidad emocional, ni recursos emocionales, se quedan sin la opción de un puente de continuidad y se enfrentan a un precipicio”* (Jairot, *ét al*, 2008:56). Els autors apunten que paradòmicament, aquesta franja de joves es veuen obligats a tornar amb la seva família biològica, per la manca d'un projecte de vivenda, formatiu, laboral i econòmic clar.

Aquests últims elements, la incertesa en el finançament i en la vivenda per tal de continuar endavant amb el seu projecte vital, són punts febles detectats per Jackson, Ajayi i Quigley (2005) com a factors que influeixen en l'èxit educatiu. En aquesta línia, els autors consideren fonamental que les autoritats locals garanteixin la cobertura de les necessitats bàsiques durant aquest procés de transició per tal de facilitar la continuació formativa. En la seva recerca, van observar com era compartit per gran part dels joves extutelats, el fet que la precarietat econòmica els abocava a la feina malament remunerada, els deutes i la disminució del rendiment acadèmic per l'angoixa que genera aquesta situació d'inestabilitat.

Un altre factor que es considera com a un suport fonamental en el procés de desinternament són les famílies col·laboradores, que reben el jove durant les vacances, caps de setmana o festius. Les famílies col·laboradores *“suposen un referent més en la vida del nen-jove tutelat i la seva relació amb elles pot perllongar-se després del desinternament, pel que suposen un referent important en la inserció social”* (Jairot, *ét al*, 2008:54). En aquesta línia, Jackson, Ajayi i Quigley (2005) proposen combinar el recurs residencial amb les famílies col·laboradores.

3.3.2.4. A les famílies d'acollida

Les famílies d'acollida són enteses per alguns autors com un recurs d'èxit en ell mateix per tal de garantir l'èxit educatiu. En l'estudi de Jackson, Ajayi i Quigley (2005), s'interpretava una concepció de manca de suport per part dels joves extutelats en aquells casos en que havien estat acollits a centres, en contraposició amb els que vivien en família d'acollida o extensa: *“muchos de los encuestados habían quedado rezagados en la escuela hasta que fueron colocados en familias de acogida, que consideraban la educación muy importante [...] les dieron un fuerte apoyo y estímulo, y proporcionaron un ambiente familiar, cálido y afectuoso”* (2005:59).

Per la seva banda, Montserrat, *ét al.* (2012), tot i que observen uns millors resultats formatius en el cas dels joves que es troben en família d'acollida respecte la resta de recursos de protecció, no atribueixen exclusivament aquest fet a l'èxit educatiu.

3.3.2.5. *A les famílies extenses*

En el cas de les famílies extenses, es considera com un factor negatiu en la trajectòria educativa dels joves, el baix nivell educatiu dels familiars que tenen la seva guarda, així com la manca d'importància donada a la formació per part d'aquests parents (Jackson i Mc Parlin, 2006).

Independentment del recurs de protecció, Montserrat, *ét al.* (2012) subratllen diversos elements que juguen un paper positiu en relació a l'educació dels joves: l'estabilitat de la persona de referència i del tipus d'acolliment; la prioritat donada als estudis per part de la persona guardadora, així com la seva implicació, altes expectatives i transmissió del valor dels estudis. Afegeixen també, que es fa necessari escoltar als joves sobre l'itinerari que volen escollir i el tipus de suport que requereixen per assolir-ho.

3.3.2.6. *Factors personals*

Jariot, *ét al.*, (2008) fan referència a l'elevat percentatge d'infants que es troben en recursos residencials que presenten problemes emocionals, d'aprenentatge i de conducta. El malestar emocional donat per la separació dels pares causa dificultats per a la concentració i la motivació, cosa que sovint fa que la formació que els hi correspondria per edat quedi en un segon pla.

Resulta interessant contrastar aquesta visió amb l'estudi de Montserrat, Casas i Sisteró (2013) on obtenen la perspectiva dels joves d'una banda, i de l'altre dels educadors socials. Els joves sentien que no se'ls prepara per anar a la Universitat, sinó que els deriven a PQPI, per la manca de confiança en ells i perquè accedeixin ràpidament al mercat de treball. Pel que fa als educadors, opinaven que els factors que més influeixen en l'abandonament dels estudis per part dels joves són la manca de motivació, la inestabilitat emocional i les poques capacitats, deixant de banda els factors socials com la xarxa de suport o l'entorn al recurs residencial.

3.3.3. Treball Social i polítiques socials

Els únics estudis en l'àmbit de l'educació dels joves extutelats que fan referència a l'implicació per a la disciplina del Treball Social són els que van tenir lloc a Londres per part de Jackson, Ajayi i Quigley (2005) i Jackson i McParlin (2006). En aquestes recerques, s'arriba a la conclusió que els treballadors socials han de rebutjar les etiquetes negatives vinculades als joves i centrar-se en les seves capacitats. Cal elevar les aspiracions dels joves i aconseguir que l'accés a la Universitat sigui una expectativa normal per a aquest col·lectiu. Així mateix, sostenen la importància dels treballadors socials com adults de referència en el procés d'acompanyament als joves, i que resulta primordial en la motivació i continuació dels estudis.

Pel que fa a les necessitats especials que poden presentar, els autors creuen que els treballadors socials han de treballar conjuntament amb psicòlegs i educadors socials en l'abordatge de conseqüències emocionals generades pel fet de trobar-se en una situació de protecció, així com els desavantatges per a la seva inserció social.

Sobre les polítiques socials, Montserrat i Casas (2009) defensen que el sistema de protecció a la infància encara no ha posat el focus en la importància de la formació del col·lectiu de joves tutelats i extutelats. Els mateixos autors (2010:134) proposen que *“els sistemes educatius i de protecció social a Espanya haurien, de forma conjunta, de començar a dissenyar programes i promoure investigacions per afrontar la manca d'igualtat d'oportunitats d'accedir i mantenir-se al sistema educatiu i de formació de la població tutelada”*.

Jackson, Ajayi i Quigley (2005), posen l'accent en el suport financer suficient que ha de garantir l'Estat per tal d'afavorir la continuació dels estudis; més flexibilitat en el sistema de protecció per aquells joves que no estan preparats per anar a la Universitat puguin romandre a recursos residencials fins que hi accedeixin; també subratllen que han de tenir l'opció d'estar-hi fins que acabin els seus estudis; s'han de posar a l'abast incentius per a les autoritats locals en proporció dels nois i noies que estan en protecció i que continuen en l'educació superior; apostar per l'acolliment familiar sobretot en aquells casos de nois i noies que abandonen els estudis; remarquen també la importància del suport tècnic i econòmic per a les famílies d'acollida.

3.3.4. Informació no abordada per altres autors

En la bibliografia consultada en relació a l'àmbit que ens ocupa: l'educació dels joves extutelats, s'han detectat algunes llacunes o informació que no s'aborda, o al menys no en profunditat. La present recerca vol contribuir a reduir el poc coneixement que existeix al voltant d'alguns temes que s'exposaran a continuació.

La funció del Treball Social és poc coneguda en la tasca d'atenció als joves extutelats. En els estudis als que s'ha fet referència, només apareix la figura dels educadors socials. Com s'ha puntualitzat anteriorment, únicament al Regne Unit existeixen referències a la millora de la tasca dels treballadors socials amb els joves extutelats. (Jackson, Ajayi i Quigley, 2005; Jackson i McParlin, 2006). En aquest sentit, aquesta recerca pretén abordar quina és la tasca del Treball Social amb aquest col·lectiu i també ampliar l'horitzó d'aquesta disciplina en l'àmbit dels joves extutelats, ja que l'Educació Social és la professió que més predomina.

D'altra banda, ja s'ha presentat a l'apartat anterior un estudi on s'observen uns millors resultats educatius per als joves que estan vinculats al programa de suport econòmic de l'AJSTET (Montserrat, Casas i Sisteró, 2013). No obstant, a aquest estudi no s'aprofundeix en l'impacte real de la prestació econòmica en la continuació dels estudis. Amb aquesta recerca es persegueix conèixer quin era el nivell educatiu dels joves en el moment de vincular-se al programa de l'ASJTET i quin és el nivell quan es troben percebent la prestació econòmica.

Així mateix, a l'estudi de Montserrat, *et al*, (2012) on es mostren els diferents nivells educatius dels joves contrastant-ho amb el recurs de protecció que els ha acollit, les dades emprades són dels joves tutelats menors de 16 anys, és a dir, fins a 4rt d'ESO. Per tant, no existeixen dades estadístiques sobre la influència del recurs de protecció en el nivell d'estudis dels joves un cop han estat emancipats de l'Administració.

La rellevància científica d'aquesta recerca també rau en la reivindicació de diferents autors de la manca de dades sistematitzades sobre l'educació dels joves tutelats i extutelats. Casas (2010); Montserrat i Casas (2010); posen l'accent en que aquesta manca de recollida de dades no permet conèixer la magnitud del fenomen. En aquesta línia, Jackson, Ajayi i Quigley, (2005) manifesten que es necessita amb urgència investigació sobre l'educació posterior als 16 anys dels joves en protecció.

4. METODOLOGIA

4.2. Tipus de metodologia

La metodologia emprada en la investigació respon a una combinació de les dues modalitats: qualitativa i quantitativa. La magnitud del fenomen abordat requereix principalment d'estratègies qualitatives, ja que el que pretén l'estudi és contribuir en l'explicació i aprofundiment dels factors que poden influir en el baix nivell educatiu dels joves extutelats. Tot i això, s'ha cregut interessant poder acompanyar les impressions i mirades dels professionals que hi treballen amb un estudi de tall quantitatiu. Això ha estat possible gràcies a les dades extretes del programa informàtic del SSASJE, dades que anteriorment no havien estat explotades amb una finalitat investigadora. D'acord amb Sierra-Bravo (2001:35): *“L'enfocament qualitatiu s'orienta a descobrir el sentit i significats de les accions socials [...] el quantitatiu es centra en aspectes objectius i susceptibles de quantificació [...] Ambdós tipus d'investigacions no s'han de considerar com oposades o incompatibles”*.

Així, s'ha fet ús del recurs de la triangulació per tal de poder enriquir la visió de les professionals entrevistades amb les dades objectives sobre el perfil de la població objecte d'estudi: els joves extutelats atesos al SSASJE. Aquesta pluralitat d'enfocaments persegueix *“l'enriquiment (validesa interna) que una investigació rep quan, a la recollida inicial de dades i a la seva posterior interpretació, s'apliquen diferents tècniques, s'adapta a una diferent perspectiva o se li afegeixen diferents dades”* (Ruiz Olabuénaga, 2003:331). L'autor determina que la triangulació ofereix un *“augment de la confiabilitat (validesa externa) que aquesta interpretació experimenta, quan les afirmacions de l'investigador venen corroborades per la contrastació empírica amb una sèrie similar de dades”* (Ruiz Olabuénaga, 2003:332).

D'altra banda, cal dir que la finalitat d'aquesta recerca és aplicada ja que parteix d'un abordatge descriptiu del fenomen que s'estudia (investigació bàsica), per anar més enllà i arribar a desplegar propostes que transformin aquest funcionament anteriorment estudiat (Sierra-Bravo, 2001).

4.2.1. Tècniques qualitatives

Pel que fa a l'abordatge qualitatiu, la principal tècnica emprada per la recollida de dades ha estat l'entrevista. Les entrevistes han tingut una duració aproximada d'1:15h i

són de caire semi-estructurat. Corbetta (2007:353) sosté que la particularitat de l'entrevista semi-estructurada és que: *“concedeix àmplia llibertat i garanteix que es discutiran tots els temes rellevants [...] El guió de l'entrevista estableix un perímetre dins el qual l'entrevistador decideix no només l'ordre i la formulació de les preguntes, sinó també si s'aprofundirà en algun dels temes”*. En aquest sentit, el guió de l'entrevista s'ha adaptat a cada servei, conservant algunes preguntes per a totes les entrevistes i incloent-ne de noves segons la informació que pogués aportar cada professional².

Es va optar per dur a terme les entrevistes amb professionals ja que l'opció de fer-ho a joves es va descartar pel volum de feina que ha requerit el fet d'aplicar tècniques qualitatives i quantitatives, d'una banda, i per les dificultats de lligar entrevistes amb els joves dins la dinàmica del servei. No obstant, no es descarta poder incloure als protagonistes reals d'aquest estudi en futures investigacions.

Les professionals entrevistades, totes elles són treballadores socials. Es va creure convenient així per tal d'obtenir aquesta mirada de la disciplina del Treball Social que es pretenia recollir amb la recerca. D'altra banda, l'elecció dels serveis (dues professionals que treballen amb joves tutelats i dues amb joves extutelats), es va donar per aconseguir una visió del procés anterior i posterior a la tutela dels joves. Les quatre professionals entrevistades són les següents:

- Coordinadora i treballadora social del SSASJE.
- Treballadora social del SSASJE .
- Treballadora social del CRAE Sant Josep de la Muntanya.
- Treballadora social de l'EAIA Raval Sud.

Altres tècniques de caire qualitatiu que s'han posat en pràctica són l'observació durant el període de pràctiques a l'entitat, on es va poder detectar la problemàtica a través de la intervenció amb els actors d'aquesta realitat: joves i professionals. A nivell de fonts secundàries, destacar la cerca, lectura i posterior contrast d'estudis realitzats en l'àmbit dels joves extutelats, tant a nivell nacional com internacional.

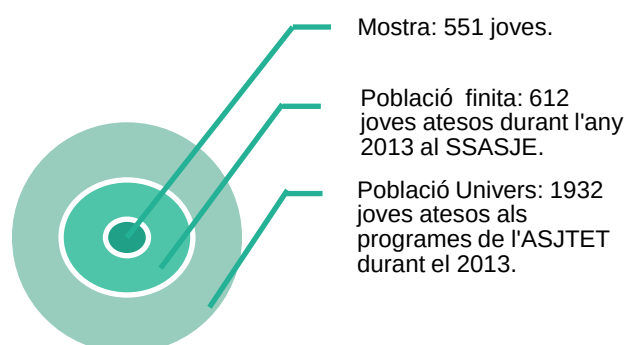
4.2.2. Tècniques quantitatives

Les dades extretes quantitativament fan referència a la població objecte d'estudi: els joves extutelats atesos al programa d'ajut econòmic que gestiona el SSASJE. Els

² Vegeu Annex.

professionals del servei fan ús d'un programa informàtic on registren tot un seguit de dades sobre el perfil del jove, la seva situació abans d'haver-se vinculat al servei, les circumstàncies actuals, així com l'evolució de les tutories que realitzen professionals i joves. Donada la pròpia participació al servei durant les pràctiques del Grau, es va detectar un gran potencial d'aquestes dades, que no havien estat emprades amb una finalitat investigadora anteriorment. Per aquest motiu, es va pactar amb l'entitat l'extracció d'aquestes i la seva posterior explotació. Cal dir que es va considerar que aquesta tasca podria contribuir indirectament a conèixer el perfil dels usuaris estudiats, tot i la impossibilitat de realitzar les entrevistes amb els joves. La mostra estudiada correspon als joves que figuraven actius en la percepció de la prestació a data 31 de gener de 2013³ (N=551).

Figura 4: Població univers, població finita i mostra.



Font: Elaboració pròpia.

De les diferents variables que registren els professionals al programa informàtic del SSASJE, es van escollir aquelles que tenen una influència directa o indirecta amb els objectius de la recerca per tal de realitzar el buidatge. Es va procedir a la creació d'una base de dades pròpia amb aquestes variables, i més tard es van filtrar els resultats en grups de dos variables per tal d'observar la relació existent entre aquestes. La descripció dels resultats que s'han obtingut pretén aproximar-se tant a l'objectiu general de la recerca, als objectius específics i altres que s'han considerat dades d'interès i que poden tenir una influència en els específics. A la taula que segueix es

³ El nombre total de joves atesos al servei al finalitzar l'any 2013 és de 612, tot i que l'extracció de dades no va ser possible amb la totalitat d'usuaris donat que alguns d'aquests joves estaven a l'espera de la primera entrevista al SSASJE, i per tant, no estaven registrades les seves dades.

presenten les variables estudiades amb les seves corresponents categories de classificació i d'anàlisi.

Taula 4: Variables i categories per a l'anàlisi quantitatiu.

Categories	Variables
Any de naixement	1992, 1993, 1994, 1995, 1996
Gènere	Home, Dona
País d'origen	Espanya; Amèrica Llatina (Argentina, Bolívia, Brasil, Equador, República Dominicana, Veneçuela); Àsia (Bangladesh, Índia); Àfrica (Gàmbia, Libèria, Marroc, Nigèria, Senegal); Europa (Bulgària, Rússia, Romania, Sèrbia, Bèlgica, Holanda).
Situació laboral	Treballa esporàdicament ⁴ , jornada completa, mitja jornada, no treballa.
Situació convivencial	Viu sol/a, en parella, en parella i fills, en família de la parella, en família extensa, en família d'acollida, en pis assistit, en pis compartit, en situació de carrer, institucionalitzat, itinerant.
Persones a càrrec	No té persones a càrrec, té persones a càrrec (fills, pares, altres).
Estat de salut	Discapacitat intel·lectual, addicció, malaltia física, problemàtica de salut mental ⁵ , en bona salut.
Nivell d'estudis assolit en el moment de la vinculació al SSASJE	Cap/Estudis Primaris, ESO, Formació Ocupacional, Prova d'Accés a Grau Mig, Mòdul Grau Mig, Batxillerat, PQPI, Altres.
Estudis cursats mentre es troba vinculat al SSASJE	No estudia, ESO, Formació Ocupacional, PQPI, Mòdul Grau Mig, Mòdul Grau Superior, Prova d'Accés a Grau Mig, Prova d'Accés a Grau Superior, Batxillerat, Estudis Universitaris.
Recurs de protecció del qual provenen	Família d'acollida, família extensa, recurs residencial, recurs residencial i família d'acollida, recurs residencial i família extensa ⁶ .

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa a les combinacions de variables que s'han dut a terme, són les següents:

⁴ En aquesta categoria s'inclouen els joves que treballen de manera esporàdica, tant contractats com en economia submergida.

⁵ La categoria es refereix a joves que o bé ja han estat diagnosticats d'un trastorn mental o aquells que actualment s'estan visitant a un servei de salut mental, sense haver estat diagnosticats.

⁶ Les categories que combinen dos recursos de protecció responen a aquells joves que han sigut acollits en família i en centre o viceversa, ja sigui per fracàs del recurs de protecció o per nova valoració de l'EIA.

Taula 5: Combinacions i descripció de variables.

Combinacions	Objectiu
<i>Recurs de protecció i nivell d'estudis assolit abans de la vinculació al servei/mentre es troba al servei.</i>	Aquest creuament de variables respon a l'objectiu principal de la recerca. S'analitzarà la influència del recurs de protecció en el nivell d'estudis dels joves tant abans com després per tal de mostrar si el fet de provenir d'un recurs o un altre té relació amb la trajectòria educativa dels joves.
<i>Gènere i nivell d'estudis assolit abans de la vinculació al servei/mentre es troba al servei.</i>	Es pretén conèixer la relació entre el sexe i el nivell d'estudis que han assolit els joves de la mostra.
<i>País d'origen i nivell d'estudis assolit abans de la vinculació al servei/mentre es troba al servei.</i>	S'estudiarà si el fet de procedir d'un país estranger té relació amb el nivell d'estudis dels joves extutelats.
<i>Situació laboral i nivell d'estudis mentre es troba al servei.</i>	Permetran obtenir una aproximació a la relació establerta entre el nivell d'estudis cursats pels joves i la seva situació laboral.
<i>País d'origen i recurs de protecció.</i>	Permet analitzar si existeix una tendència a l'acolliment residencial o familiar depenent de si els joves són autòctons o d'origen immigrant.
<i>Estat de salut i recurs de protecció.</i>	S'estudiarà també l'existència d'una possible tendència a l'acolliment residencial o familiar depenent de la situació de salut dels joves.
<i>Situació convivencial i recurs de protecció.</i>	Permetrà obtenir una possible relació entre el recurs de protecció del que provenen i si continua havent-hi acollida per part d'aquest.
<i>Recurs de protecció i persones a càrrec.</i>	Es pretén abordar la influència del recurs de protecció en les persones que té a càrrec la població de la mostra.
<i>Nivell d'estudis mentre es troba al servei i persones a càrrec.</i>	En aquest cas, s'estudia el nivell d'estudis cursat dependent de si tenen alguna persona a càrrec o no.
<i>Recurs de protecció i situació laboral.</i>	Abordar la situació laboral dels joves depenent de si han estat acollits en acolliment residencial o familiar.
<i>Nivell d'estudis assolit anterior i posteriorment a l'entrada al servei.</i>	Permetrà una aproximació al procés educatiu dels joves mentre han estat vinculats al programa econòmic i una modesta interpretació de l'impacte que ha pogut tenir la prestació econòmica en la dimensió formativa.

Font: Elaboració pròpia.

4.3. Consideracions ètiques i legals

La informació de les entrevistes es va recollir mitjançant gravacions de veu, per la qual cosa es va donar el consentiment oral per part dels professionals per tal d'utilitzar les seves paraules textuales. D'altra banda, es va demanar el vist-i-plau a la Coordinadora

de l'entitat, posant-la en coneixement de la finalitat d'aquesta recerca, per tal de poder extreure les dades del programa informàtic del SSASJE.

A nivell de difusió de resultats, un cop finalitzada la recerca es retornarà a l'entitat per una qüestió d'agraïments per la dedicació dels professionals i la facilitació de la informació; també per un sentit d'ètica sobre la utilització de les dades i amb un objectiu de poder emprar els resultats de la recerca en la millora de la qualitat assistencial.

4.4. Pla de treball i cronograma

FASE	Tasques	Data inici	Data final
Inici del projecte	Proposta sobre la temàtica de la investigació	24-12-13	11-02-14
	Tutories preliminars	11-02-14	26-02-14
Formulació del projecte d'investigació	Disseny de l'estructura del projecte	20-02-14	04-02-14
	Exploració de les la bibliografia relacionada	20-02-14	11-03-14
	Elaboració del marc teòric	11-03-14	31-03-14
Treball de camp	Disposició del guió de les entrevistes	24-03-14	31-03-14
	Disposició de les variables a extreure de la base de dades	24-03-14	31-03-14
	Recollida d'informació qualitativa a partir d'entrevistes	31-03-14	24-04-14
	Entrevista amb la coordinadora del SSASJE	31-03-14	
	Entrevista amb la treballadora social del SSASJE	9-04-14	
	Entrevista amb la treballadora social del CRAE	22-04-14	
	Entrevista amb la treballadora social de l'EAIA	24-04-14	
	Recollida d'informació quantitativa a partir del buidatge	31-03-14	30-04-14
	Transcripció de les entrevistes	31-03-14	26-04-14
	Creació de taules i gràfics sobre les dades extretes	26-04-14	5-05-14
Anàlisi de les dades	Anàlisi de la informació obtinguda a partir de les entrevistes	26-04-14	12-05-14
	Anàlisi de la informació obtinguda a partir del buidatge	5-05-14	15-05-14
	Elaboració de la discussió, conclusions i recomanacions. Revisió general de la investigació	15-05-14	06-05-14
Redacció de l'informe			
Presentació de resultats	Entrega del treball d'investigació	10-06-14	
	Exposició oral al Tribunal del Treball de Fi de Grau	25-06-14	30-06-14

[illegible]

5. RESSULTATS I DISCUSSIÓ

5.1. Resultats

A continuació es presenten els resultats obtinguts mitjançant el treball de camp realitzat. D'una banda, s'han agrupat per blocs temàtics les opinions de les professionals entrevistades, i de l'altre, s'han creat un seguit de taules i gràfics per tal de descriure els resultats de les variables estudiades i les possibles relacions que existeixen entre elles, en relació als objectius d'investigació.

5.1.1. Resultats qualitatius

5.1.1.1. *Paper del treball social en l'acompanyament als joves extutelats.*

Les idees principals extretes a les entrevistes en relació a la tasca del Treball Social en l'àmbit dels joves extutelats tenen a veure d'una banda, en l'abordament de les situacions de risc que travessen els joves; i de l'altre, en la funció de vinculació del jove amb el seu entorn.

Pel que fa a la primera, la treballadora social del SSASJE considera que moltes vegades, la funció del treball social i de l'educació social queda bastant difuminada. En el cas dels joves extutelats, el treball social aborda específicament els casos en els que hi ha risc d'exclusió i vulnerabilitat social.

“Joves que duen a terme processos diferents a d'altres que reben el suport de professionals, que compten amb unes habilitats pròpies... [...] Jo atenc als usuaris que es troben en una situació de risc perquè viuen al carrer, perquè són joves mares o pares amb dificultats per afrontar el seu projecte personal...” (Treballadora social del SSASJE).

L'objectiu de la tasca de la treballadora social és valorar quina és la situació del jove, planificar quines seran les actuacions a desplegar per tal de que el jove pugui anar sortint progressivament de la situació de risc, sempre tenint en compte quina és la seva concepció del propi context i les propostes que tingui per tal de fer-ne front.

La coordinadora del SSASJE sosté que el Treball Social té la particularitat d'anar més enllà de vetllar pel compliment dels requisits de la prestació econòmica, i així mateix, anar més enllà del jove com a individu.

“El Treball Social permet afavorir que el jove estigui en contacte amb una xarxa de suport [...] reforça allò que el jove per si mateix, per les dificultats que tingui o pel moment de la vida en què es troba, no pot fer de forma autònoma. [...] és la porta que està una mica fora, una mica dintre i que va generant aquesta intercomunicació amb altres serveis de fora, apropar una mica els serveis a problemàtiques dels joves que nosaltres no podem treballar” (Coordinadora del SSASJE).

La professional diferencia entre aquells joves que tot i la solitud o manca de recolzament, tenen unes eines que els hi permeten sortir endavant; i els que presenten situacions de risc o manca de resiliència davant les situacions de carències afectives i processos de ruptura que han viscut, que se sumen amb la manca de vinculació amb referents experts que els puguin ajudar. Tots aquests elements dificulten el seu procés d'autonomia, i per tant, aquest últim grup constitueix el principal objecte d'intervenció del Treball Social.

5.1.1.2. Intervenció del Treball Social en l'àrea formativa.

S'observa com en els casos on intervien la treballadora social i la coordinadora del servei, l'objectiu formatiu no era el primordial donada la situació de risc en la que es troben els joves atesos. Tot i així, la treballadora social parla d'alguns casos on els joves, tot i estar en vulnerabilitat, ells mateixos aposten per la seva formació. En aquests casos, la seves funcions són la orientació sobre diferents itineraris educatius als que poden accedir, tenint en compte la situació del sistema educatiu. Així mateix, els informa i deriva sobre els recursos d'inserció formativo-laboral que tenen al seu abast.

La coordinadora del servei, manifesta que els casos en els que treballa requereixen bàsicament d'una intervenció psicosocial per la gravetat de la situació. Són joves que tenen dificultats per a la formació ordinària, i per tant, la seva funció en aquest àmbit serà treballar la consciència de les especificitats que tenen, per tal de que puguin accedir a la formació especial. D'aquesta manera, fa ús de recursos de formació o inserció laboral de la xarxa de salut mental, discapacitat, justícia, etcètera.

En el cas de l'EAIA, la treballadora social treballa d'un costat, amb els pares, invitant-los a que donin importància al procés educatiu. Moltes vegades el baix nivell formatiu dels pares fa que s'impliquin menys en l'educació dels fills.

La professional fa tasques de coordinació amb les escoles i l'EAP (Equip d'Atenció Psicopedagògica), per obtenir un feed-back sobre la conducta, contingut i evolució del menor de la qual n'és la referent.

La mirada de l'EAIA al procés formatiu dels menors és integral, ja que l'educació acadèmica és un pilar més en el desenvolupament dels individus, que es veu influenciat per multiplicitat de factors:

“El fracàs escolar entre els joves tutelats és elevat donada una situació familiar desestructurada, conflictes emocionals, dificultats d'aprenentatge, concentració, habilitats de rendiment, motivació, interès. [...] Cal detectar on està la dificultat i buscar solucions que afavoreixin el rendiment escolar” (Treballadora social de l'EAIA).

5.1.1.3. Importància de la figura de referència en el procés educatiu i d'emancipació.

Les professionals entrevistades coincideixen en la rellevància de la figura de referència en el procés d'emancipació, concretament, en la dimensió formativa. La treballadora social del CRAE opina que la creació d'un bon vincle entre el jove i el seu tutor influirà en la capacitat del jove per ser més autònom i per relacionar-se amb altres persones. Apunta que al centre està canviant el perfil de nois i noies, que ara ingressen a edats més tardanes. En aquest sentit, la seva preocupació és el poc temps amb el que disposaran per tal de treballar el vincle amb ells.

Per la seva banda, la coordinadora del SSASJE sosté que la importància de la figura de referència en aquest procés rau en el fet que es troben en una edat en la que alguns joves tenen dificultats per tenir clar el seu projecte de vida:

“Definir o emmarcar-se en un projecte formatiu penso que és fonamental, el fet de tenir un referent a prop que el pugui ajudar a entendre cap a on va i poder ajustar bé el que trien [...] pensar per ells mateixos en un projecte futur i ser capaços de projectar-ho. [...] Els ajuda a tolerar les frustracions, els centra, marca els límits...” (Coordinadora del SSASJE).

La treballadora social del servei detecta que els joves que arriben al servei i no han disposat d'aquesta figura en el seu procés formatiu, han passat per diferents etapes de discontinuïtat en els estudis. En el cas dels joves amb problemàtiques especials, com el cas de la discapacitat, troba que solen estar més protegits i tenen un referent que els dóna accés a la formació especialitzada.

La figura de referència, com afirma la treballadora social de l'EAIA, incideix en la motivació, el reforç positiu, l'acompanyament i seguiment del menor. Pot detectar dificultats i buscar mecanismes per afavorir el seu procés a través d'una mirada individualitzadora.

5.1.1.4. Influència del recurs de protecció amb el rendiment escolar.

Les professionals del SSASJE, basant-se en la seva experiència professional, estan d'acord en que detecten un nivell educatiu més baix i més dificultats per a dur a terme un procés educatiu en els joves que han estat a recursos residencials en comparació amb els altres recursos de protecció.

“Hi ha excepcions, però jo he observat que quan hi ha la presència d'una família d'acollida, hi ha una influència positiva en el sentit de fer un itinerari formatiu i procés de millora, es nota bastant en comparació amb els joves que han estat a CRAE [...] Si a això li sumes la capacitat de cada jove, que hi hagi joves que els costi estudiar i no tenen a ningú que treballi amb ells l'esforç, els objectius, els hàbits...” (Treballadora social del SSASJE).

La coordinadora del SSASJE s'aproxima a aquesta opinió i fa referència a que si la família d'acollida és estable, repercuteix en el nivell de capacitat del jove, que s'assimila bastant amb el de joves que no han passat pel sistema de protecció, i que els pot agradar més o menys estudiar. La manca d'interès formatiu, no s'explicarà tant per un fracàs previ, sinó del procés de maduració propi de l'edat.

En el cas de la família extensa, segons la seva opinió, tindrà més a veure amb factors socioculturals, com són el nivell formatiu dels parents que els han acollit i la importància que els hi donen als estudis.

Quan es tracta de joves que han estat a un recurs residencial, la professional opina que hi ha centres que generen joves amb motivació pels estudis, ja sigui per les capacitats dels nois i noies o per l'estabilitat que els hi ofereix el centre. Tot i així, i coincidint amb la treballadora social, observa que existeix un patró més evident d'abandonament prematur, dispersió en el projecte personal, manca de motivació, discontinuïtat i períodes d'inactivitat.

Alguns dels factors, que segons les professionals del SSASJE tenen relació amb el rendiment escolar dels joves que provenen d'un recurs residencial són: la grandària del centre, que té una repercussió en la manca d'individualització dels joves; la ràtio

d'educadors-joves, que limita l'atenció prestada a cadascun; l'estabilitat del centre, en el sentit dels canvis de centre i de recursos de protecció; la rotació del personal; la influència d'altres nois o noies que es troben al centre, que els poden apropar a conductes de risc o a fugues.

Segons la coordinadora, existeix un factor clau que pot determinar els itineraris formatius dels joves extutelats:

“Les baixes expectatives de cara a aquests joves, que no arribaran a res, perquè tenen trastorns de conducta, problemes emocionals, i s'aposta poc per reforçar la formació. [...] Se'ls hi ha transmès que no valen gaire. Jo penso que al centre és més fàcil que passi això, perquè hi ha més dispersió, els educadors canvien, els referents adults són inestables” (Coordinadora del SSASJE).

La treballadora social del servei apunta que tot i que, sovint els joves que provenen de centres no han finalitzat l'educació obligatòria, a través del programa de la prestació econòmica molts reprenen els estudis.

És interessant contrastar el punt de vista d'aquestes professionals amb la treballadora social del CRAE, que sosté que les condicions d'estudi dels joves que estan a aquest centre en concret són immillorables. Assegura que fa uns anys els menors que estaven a centre estaven escolaritzats dins del CRAE fins a primer de primària. En els cursos posteriors, els nois anaven tots junts a una escola ordinària i les noies totes juntes a una altra, per tant els menors tutelats realitzaven totes les activitats del dia junts. Al mateix CRAE, als nois se'ls ensenyava un ofici (impremta). Només es disposava d'un educador per a cadascuna de les tres llars que composaven la residència, que havia d'atendre d'uns 8 a 12 nois. Anys enrere, el CRAE no estava dividit en llars, sinó que tots els nois i noies vivien plegats atesos per algunes monges.

El centre a on treballa la professional entrevistada ha sofert diversos canvis pels quals: es va valorar com més positiu que els nois i noies del centre anessin a escoles diferents per tal que es relacionessin amb un entorn normalitzat; s'ha estipulat 1:30h/dia per realitzar els deures, cadascun d'ells disposa d'una taula individual i el suport de l'educador que el pot atendre de manera més individualitzada; la ràtio d'educadors-nens ara és de 3-4 educadors a cada llar (8-9 nens o nenes); disposen també de voluntaris que ofereixen reforç escolar als infants i adolescents; la capacitat d'adaptació del CRAE a les noves circumstàncies cada vegada és més eficaç (noves tecnologies, permeten que els joves puguin fer els treballs en grup a casa de

companys de classe o aquests desplaçar-se al centre). Per tant, la treballadora social considera que en aquest centre residencial, els infants i adolescents compten amb l'espai físic i el suport educatiu suficient.

Tot i així, la impressió de la treballadora social del CRAE és que pocs joves que provenen d'aquest recurs arriben a la Universitat, i el seu itinerari sol ser més laboral (PQPI). Des del seu parer, aquesta dificultat educativa es pot explicar pel bloqueig que genera en ells la situació d'haver d'estar a un centre. Molts d'ells tenen com a objectiu tornar amb la seva família, i apareixen períodes de fugues, vinculació i desvinculació amb la família biològica. Aquestes situacions influeixen negativament en l'interès associat als estudis.

Cal destacar l'observació de l'entrevistada en relació a les famílies col·laboradores, que reben els nois i noies del CRAE durant períodes de vacances o caps de setmana: és un suport important pels menors i en la majoria de casos suposa una millora en el seu procés.

Per la seva banda, la treballadora social de l'EAIA posa més el focus en el fracàs escolar que pateixen la majoria dels menors tutelats i joves extutelats, i no tant en la incidència del recurs de protecció que els acull. En línies generals, troba que els menors tutelats presenten moltes dificultats en l'àmbit escolar i una de les causes que ho explica és els canvis de mesura de protecció que interrompen l'escolaritat i obliguen als nens i nenes a readaptar-se a una nova situació. Pel que fa als menors que es troben en família d'acollida, considera que les dificultats poden venir donades per la manca d'elaboració de la seva història d'origen, que no els permet fer-se a la nova situació. Com a avantatge que ofereix el recurs d'acollida familiar (ja sigui extensa o aliena) destaca que aquests acollidors esdevenen referents emocionals constants per als menors, cosa que no poden proporcionar en aquesta mesura els educadors dels centres residencials. Per a aquesta professional, hi ha moltes variables que influeixen en el fenomen del baix rendiment escolar dels menors tutelats i dels joves extutelats.

5.1.1.5. Altres variables que tenen influència en els processos formatius dels joves extutelats.

La professional de l'EAIA destaca la motivació de cada jove, la seva autoestima i que disposi d'un entorn tranquil i un ambient adequat que faciliti la concentració. Així mateix, afegeix com a element important que influeix en la formació dels joves, el fet que comptin amb uns referents que donin importància al seu procés educatiu.

Les professionals del SSASJE posen l'accent en el problema que va desencadenar la retirada i en el procés de separació de la família biològica.

“El problema que va desencadenar la retirada pot marcar la capacitat cognitiva, les capacitats del nano [...] perquè s’han ferit, s’han malmès àrees importants de la seva autoestima, de la seva identitat personal, que requereixen un procés d’elaboració que moltes vegades no es pot donar [...] Queden una mica a expenses i de nou vinculant-se a trossos amb la gent, amb lo qual el vincle que acostumen a establir no està basat en la confiança” (Coordinadora del SSASJE).

Aquesta inestabilitat que ressalta la professional, afecta també a la vinculació a la formació, donades les situacions de risc en les que es poden trobar per aquestes dificultats en l’elaboració de les seves vivències (consum de tòxics, patologies...). Segons l’entrevistada, tots aquests elements conformen una roda que dificulta el procés formatiu, ja que cal tot un abordatge per detectar les dificultats i entendre el jove no com una persona malalta, sinó com una persona amb carències afectives que ha viscut processos traumàtics. En aquest sentit, la coordinadora del servei reivindica una acció preventiva per tal de treballar els processos emocionals que afronten els joves. Quan més tard s’abordin, més difícil serà la seva recuperació.

La treballadora social del SSASJE observa una afectació molt greu en el projecte de vida dels joves en relació a la seva vivència del procés de separació de la família:

“Quan arriben aquí amb 18 anys, tenen la fantasia de tornar amb la seva família i de que han sigut retirats injustament. [...] Influeix el fet de si han mantingut contacte amb la família, quina informació tenen de separació de la família i la vivència que ells tenen d’aquest procés de retirada” (Treballadora social del SSASJE).

L’elaboració del jove vers la seva història de vida sembla ser un element que es reitera en les aportacions de les professionals. Per a la treballadora social del CRAE és fonamental la consciència de la seva condició com a persona que han de protegir per unes circumstàncies que ha viscut:

“Si són conscients de la situació, si entenen les possibles dificultats que tenen els seus pares i el motiu pel qual estan aquí, si entenen que han d’aprofitar l’estada aquí perquè estar amb els seus pares seria perjudicial pel seu desenvolupament. [...] En molts casos no tenen una base construïda de la seva vida, dels seus antecedents familiars, no comprenen la negligència comesa pels seus pares. [...] Aquests estats emocionals s’acompanyen de fugues, desvinculació dels educadors i abandonament dels estudis” (Treballadora social del CRAE).

Com a factor que genera un millor procés educatiu en el cas dels infants i adolescents tutelats, la professional del CRAE observa que el fet de comptar amb una escola que compregui la situació de protecció i les dificultats que poden presentar, genera una experiència molt positiva pels nois i noies. Cal una coordinació constant entre els tutors del centre i els de l'escola per compartir tota la informació requerida sobre les circumstàncies que poden influir en la conducta a l'escola o els resultats acadèmics del jove (per exemple, el tutor del noi o noia ha de comunicar al tutor de l'escola que ha tingut una visita amb els seus pares que no ha complert les expectatives del jove). Assegura que normalment les escoles comprenen perfectament les dificultats dels menors, tot i que en algun cas s'han trobat amb alguna escola en la que sistemàticament rebutjaven als nois i noies que provenien d'aquest CRAE.

5.1.1.6. Igualtat d'oportunitats i inserció laboral dels joves extutelats.

En aquests termes, les professionals entrevistades coincideixen en que, generalment, els joves es troben en família d'acollida o extensa es troben en avantatge respecte als joves que provenen de recursos residencials. Com a context d'oportunitats, és el mateix per a tots (situació de crisi socioeconòmica, requeriment d'un nivell més qualificat), però detecten més dificultats en els joves que han estat a CRAE. Influirà l'abandonament prematur dels estudis o la manca d'hàbits laborals.

“Hi ha CRAEs que ho tenen molt treballat, però d'altres que no tant. Si estan en família d'acollida, normalment els inculquen que s'han de posar les piles. [...] Potser per aquesta pressió de la família, també reben més acompanyament en la recerca de feina, o els pares tenen algun conegut que els pot contractar en una empresa” (Treballadora Social del SSASJE).

La treballadora social de l'EAIA, fa èmfasi en que si la família aliena o l'extensa funciona de manera estable i s'implica en el procés del jove, repercutirà en més igualtat d'oportunitats per aquest. Els joves que en arribar als 18 anys es troben amb que continuen tenint el suport de les famílies i aquests referents emocionals, tenen un coixí important per a dur a terme el seu procés.

5.1.1.7. Propostes que es podrien implantar per afavorir la igualtat d'oportunitats entre els joves extutelats i en relació a la població general.

La treballadora social del SSASJE sosté que els centres residencials haurien de ser més flexibles amb els joves que tenen més dificultats d'autonomia. Normalment, els

joves que no “funcionen” no se'ls presta tanta ajuda com els que van responenent millor amb el seu projecte personal.

En aquesta línia, la treballadora social del CRAE es de l'opinió que el treball realitzat cap a l'emancipació és insuficient:

“Se'ls exigeix molt i no estan prou madurs per estar emancipats ni a nivell emocional, ni a nivell d'estudis o de tasques domèstiques... hi ha nanos que tenen moltes dificultats i es refien de que hi ha l'educador allà. [...] Intentem que puguin marxar a un recurs abans dels 18 anys. Aquí tenim horaris establerts, conviuen amb nens més petits... [...] Hem de treballar més a nivell nostre perquè aquesta emancipació de l'Administració sigui més real”.

Tant la coordinadora del SSASJE com la treballadora social de l'EAIA estan d'acord en que s'hauria de reformular el sistema educatiu en clau de posar el focus en les potencialitats i la motivació del jove, i no tant en les capacitats en l'àmbit acadèmic.

“Cal replantejar el sistema educatiu per incidir en el context emocional del jove, entendre la seva situació a través d'un abordatge individual. [...] L'escola pot ser molt frustrant per ells perquè veuen que no arriben al nivell que se'ls demana” (Treballadora social de l'EAIA).

“Potenciar altres àrees que el nano pot desplegar que l'ajudaran a millorar l'autoestima. [...] Totes les persones tenen capacitats, però si ens limitem al món acadèmic, estem limitant també el seu futur. [...] El món acadèmic no permet desenvolupar unes habilitats socials amb les que després els nanos es poden promocionar de cara a la inserció laboral” (Coordinadora del SSASJE).

D'altra banda, la professional de l'EAIA planteja mantenir una figura de referència després dels 18 anys. Els joves extutelats es veuen abocats a prendre la iniciativa del seu projecte cap a la autonomia quan arriben a la majoria d'edat, i en aquest sentit, estan es desigualtat respecte la població general. Caldria garantir una figura de referència en aquest procés, que no sempre hi és, sinó que els esforços se solen destinar als joves amb més resiliència i capacitats.

De l'entrevista amb la coordinadora del SSASJE, també s'extreu la idea de començar a actuar de la manera més precoç possible, en el sentit que quan més temps estiguin fora del procés formatiu, més difícil serà treballar la represa dels estudis.

5.1.1.8. La influència de la prestació econòmica per a joves extutelats en la continuïtat dels estudis.

Les professionals del SSASJE confirmen la importància de la prestació econòmica per tal d'engegar o mantenir un procés formatiu en el cas dels joves extutelats:

“Els dóna una tranquil·litat de poder disposar d'uns ingressos per cobrir unes necessitats. Amb 18 anys molts no tenen opció a pis assistit, no tenen família amb qui anar i la prestació els hi permet pagar-se una vivenda, l'alimentació i poder-se centrar en els estudis” (Treballadora social del SSASJE)

La coordinadora del servei, afegeix que la prestació econòmica permet accedir a formacions privades, en els casos en que no puguin entrar per la nota; o bé començar una formació ocupacional quan se'ls hi hagi passat el termini de matrícula d'estudis reglats o no hi hagi plaça.

A nivell del seguiment d'un referent professional que implica la percepció de la prestació econòmica, els professionals la poden utilitzar com un element per: impulsar el canvi en els casos de desmotivació; la prestació entesa com un coixí en el cas que hi hagi altres problemàtiques socials; treballar a nivell educatiu el valor dels diners i de l'aprofitament d'aquests per engegar el seu procés; seguiment i recolzament del projecte personal i educatiu; utilitzar la prestació com un bon límit per mantenir la motivació i el manteniment dels seus projectes.

Les dues entrevistades estan d'acord en que a vegades els joves se senten perseguits pel control que implica rebre la prestació econòmica, però quan finalitzen el seu procés després de 3 anys, fan conscient el suport que ha significat per ells durant aquest temps.

5.1.1.9. Influència del context actual en la situació formativa i laboral dels joves extutelats.

La tendència en les entrevistes és una mirada a la manca de sortides professionals dels estudis no reglats, que solen ser als que accedeixen gran part dels joves extutelats. Les professionals del SSASJE coincideixen en que actualment, el mercat de treball requereix d'uns estudis obligatoris inclús per a les feines no qualificades. En aquest sentit, els joves extutelats surten perdent ja que molts no els han assolit.

“Cada any surten exèrcits de cuiners, electricistes... sobretot dels PQPI. Surten amb una qualificació professional que després no poden portar a la pràctica perquè no hi ha feina” (Treballadora social del SSASJE).

Els PQPI, segons la coordinadora del servei, s'han implementat amb un criteri poc realista a Catalunya. Els mateixos joves senten que van acumulant títols, però que no els hi faciliten la inserció laboral. Així mateix, posa de manifest que a Catalunya s'estan eliminant places dels PQPI i s'augmentarà l'edat requerida per accedir-hi. En aquest sentit, la preocupació dels professionals se situa en la manca de possibilitats formatives de joves que sense poder optar als estudis reglats, tindran dificultats en l'itinerari de la formació professional. És interessant la reflexió que fa l'entrevistada sobre aquest fenomen:

“És com un doble joc: estem obligats a motivar-los perquè facin quelcom, però a l'hora som conscients de que estan abocats a anar fent els que els diu el professional perquè sinó perden la prestació [...] Això no té tan a veure amb el jove, sinó amb la desigualtat d'oportunitats: els joves extutelats tenen una pressió perquè decideixin ara, que els altres jove no tenen perquè poden estar a casa i s'ho poden prendre amb més calma” (Coordinadora del SSASJE).

Aquesta desigualtat d'oportunitats, es fa més evident a nivell de territoris. Fora de Barcelona, els joves es troben amb més dificultats per la manca de feina i la manca de recursos formatiu-laborals.

Per últim, ambdues estan d'acord en que la crisi afecta de manera més accentuada als joves que provenen d'un recurs residencial, tant pel nivell d'estudis com per la manca de suport en la continuació d'aquests i en la inserció laboral.

5.1.1.10. Punts forts i febles de les polítiques socials que influeixen en els processos educatius dels joves extutelats.

Com a punts forts, de les entrevistes es pot extreure el fet que l'òrgan competent en protecció d'infància a Catalunya hagi creat l'ajut econòmic per a joves extutelats, que és clau per afavorir l'integració dels joves en l'àmbit formatiu i laboral.

Així mateix, les millores notables en les condicions d'estudis que s'han implantat en alguns centres, són enteses per la treballadora social del CRAE com un avenç molt important per garantir la individualitat dels joves i una atenció més eficaç en l'àmbit formatiu.

Com a punts negatius de les polítiques socials, la coordinadora del SSASJE sosté que gran part dels centres residencials continuen resultant estigmatitzants, a diferència de països de la UE, on s'aconsegueix un clima més càlid on els menors es poden desenvolupar de manera més adient. La professional troba les causes d'aquest fet en el cas de Catalunya per: la rotació dels professionals, la inestabilitat en les figures de referència, la grandària dels centres i la influència negativa d'alguns joves menys desmotivats en l'àmbit formatiu cap a d'altres que tenen capacitats en aquest sentit.

Les treballadores socials coincideixen fermament en la desigualtat d'oportunitats que existeix entre els joves extutelats, concretament, estan en desavantatge aquells que no destaquen en l'àmbit formatiu o no presenten una capacitat de resiliència i d'autonomia. Sostenen que de manera contradictòria, aquest perfil de joves reben menys atenció per part del sistema i no s'està incidint en les dificultats que presenten.

“Als 18 anys, un jove que no ha pogut fer un procés maduratiu ja que sempre ha estat dependent de l'Administració, es troba amb que ha d'assumir el seu projecte de futur. [...] Les polítiques socials no donen una cobertura per aquest perfil de joves que han anant fracassant en diferents programes (pisos assistits, programa de suport econòmic), que són més conflictius[...] Els programes estan pensats pels més resilients” (Treballadora social de l'EAIA).

“Destacaria la manca de recursos per joves que pel seu perfil (com per exemple els que tenen intel·ligència límit), no compleixen requisits per accedir als pisos assistits. En aquests casos, demanem la pròrroga a la DGAIA, però aquesta té un final, i ens veiem obligats a buscar pensions o altres tipus d'habitatges que no són adients per nois amb dificultats afegides en el procés d'emancipació” (Treballadora social del CRAE).

La treballadora social de l'EAIA insisteix en que cal assegurar un seguiment dels joves extutelats un cop des de l'EAIA es tanca el seu expedient als 18 anys. Serveis Socials hauria d'assumir els casos, tot i que a la pràctica els joves no es vinculen als serveis de territori.

Les professionals apunten que cal prevenció ja des de la primera infància. Aquests processos de ruptures, pèrdues, s'han de poder treballar amb els joves molt abans que arribin a un servei per a persones extutelades. Com recorda la treballadora social del SSASJE, des dels programes de l'ASJTET s'exigeix als joves que estudiïn, que prenguin decisions...però si anteriorment no s'ha abordat tot allò que envolta la persona: la salut, les relacions socials, les seves vivències mentre estaven tutelats, en molts casos l'emancipació o el fet d'engegar uns estudis serà viscut com un nou fracàs

per aquests joves. Un exemple que destaca és el de les joves extutelades embarassades:

“Perquè volen ser mares? Necessiten tenir a algú per reparar les carències afectives que presenten? Cada vegada més insistim que el fet de quedar-se embarassades no significa que no puguin estudiar, treballar... però són 9 mesos que s’han de tenir en compte, i en molts casos estanquen el procés de les joves (Treballadora social del SSASJE).

De les entrevistes es pot extreure també la reivindicació sobre la distribució desigual de recursos formatiu-laborals a l'àrea de Catalunya. Fora de Barcelona, els joves es troben amb que no hi ha feina i poques places pels cursos als que volen accedir. En aquest sentit, es pregunten com es pot treballar amb joves que després d'una represa dels estudis que feia anys que tenien penjats, finalment es plantegen reprendre'ls, però no accedeixen per la nota. Segons les professionals, es fan esforços per facilitar l'accés als estudis d'aquest col·lectiu, però moltes vegades són insuficients.

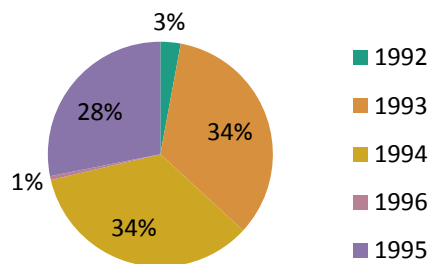
Finalment, plantegen fermament la reformulació del sistema educatiu, per tal que sigui un sistema integral, que abordi tots els aspectes de la persona, adaptant-se a cada individu i que prengui com a eix de la seva educació les seves potencialitats i no posi de relleu les limitacions: un sistema educatiu que permeti als menors tutelats i als joves extutelats viure el seu procés a l'escola com un pas endavant i no com una nova etapa d'instabilitat i vulnerabilitat.

5.1.2. Resultats quantitatius

En aquest apartat es presentaran aquelles variables que fan referència a les característiques de la població estudiada, i així mateix, es descriurà el comportament de les variables quan es filtren conjuntament en grups de dues. Com es mencionava anteriorment, les dades han sigut extretes d'un buidatge realitzat mitjançant el programa informàtic de l'entitat (SSASJE), el qual ha permès elaborar una base de dades d'una població de 551 joves atesos.

5.1.2.2. Característiques de la mostra

Gràfic 1: Any de naixement dels joves de la mostra.

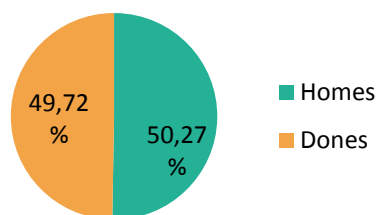


L'edat de la població de la mostra en el moment en que són atesos al SSASJE és de 18 a 21 anys. En el moment de l'extracció de dades, els joves en aquesta franja d'edat eren del 1992 al 1996.

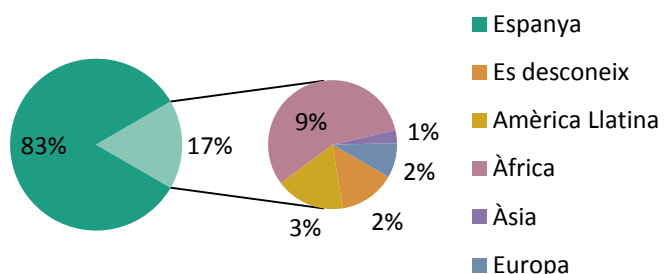
El 3% dels joves superaven els 21 anys ja que un cop els compleixen, poden continuar assistint a les tutories amb els seus referents. També pot ser que alguns encara no tinguessin els 18 anys perquè poden sol·licitar la prestació econòmica mesos abans de fer-los.

Gràfic 2: Gènere dels joves de la mostra.

Com es pot comprovar al gràfic, el nombre de nois i noies atesos al servei està molt equiparat, tractant-se gairebé de la meitat de noies i la meitat de nois.



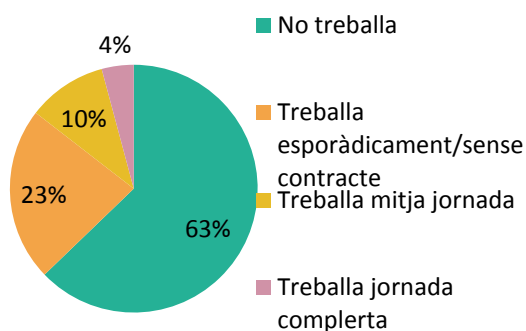
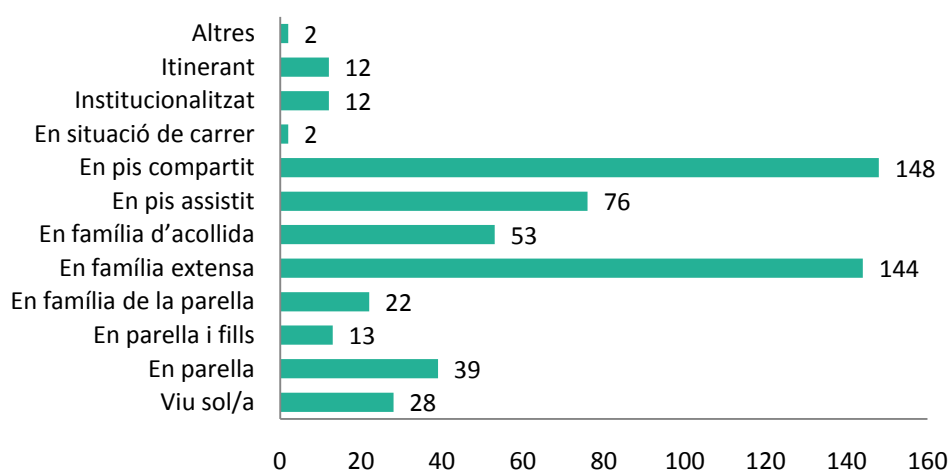
Gràfic 3: País d'origen dels joves de la mostra.



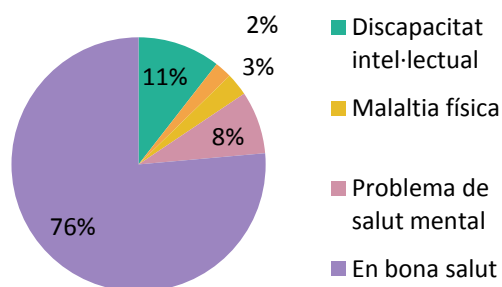
El 83% dels joves de la mostra són autòctons. Del 17% restant, es desconeix el país de procedència del 2%. Per tant, un 15% dels joves és d'origen immigrant. Destaquen amb un 9% els nois i noies d'origen africà, seguit amb un 3% dels de l'Amèrica Llatina.

Gràfic 4: Situació laboral dels joves de la mostra.

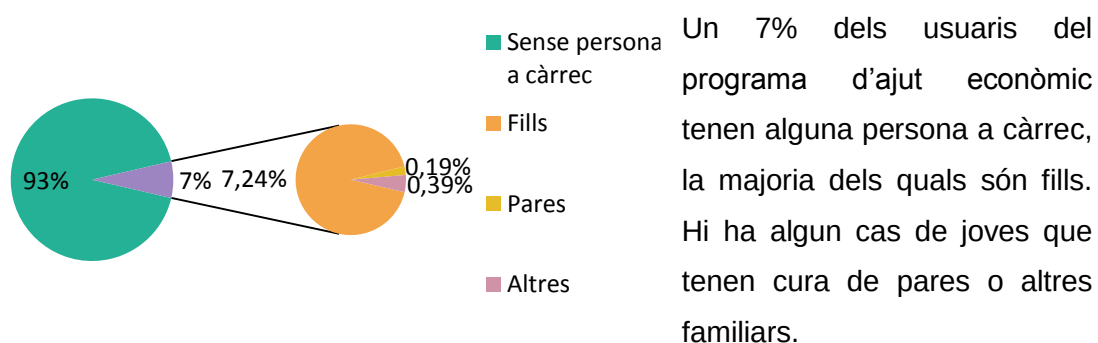
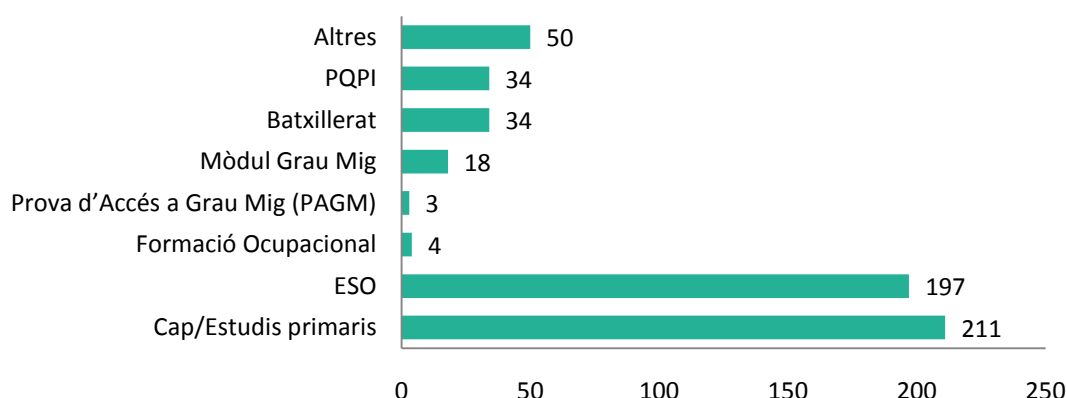
Destaca amb un 63% la variable “no treballa”, seguida del 23% dels joves que treballen de manera esporàdica. El 14% treballaria de manera estable, sent només el 4% dels joves els que ho fan a jornada completa.

Gràfic 5: Situació convivencial dels joves de la mostra.

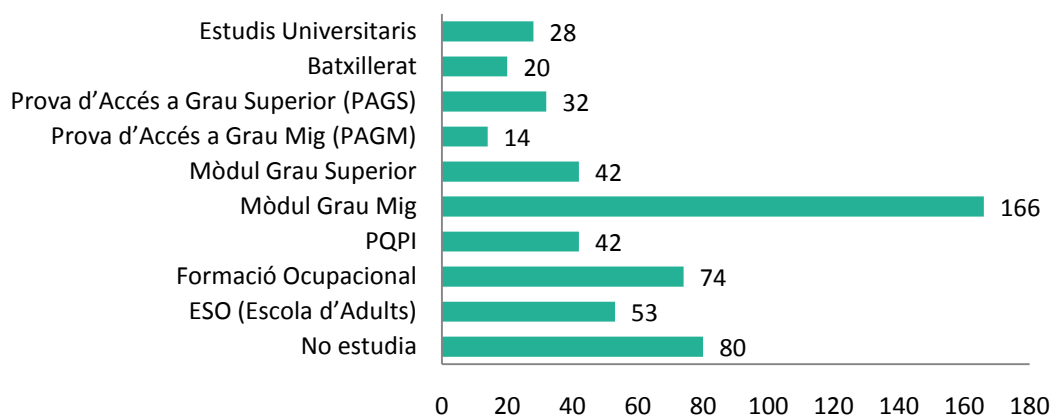
Tal i com mostra el gràfic, la majoria de joves viuen actualment en un pis compartit o en família extensa. En menor mesura, un nombre important de la mostra es troba en pis assistit o convivint en família d'acollida. Tot i que es tracti de pocs joves, es creu important fer èmfasi en aquells que es troben en una situació d'itinerància o sense sostre (14 joves).

Gràfic 6: Estat de salut dels joves.

De la totalitat de joves de la mostra, es podria dir que un 24% de nois i noies tenen algun problema de salut. D'aquest percentatge, un 11% té discapacitat intel·lectual, seguit dels joves que presenten alguna problemàtica relacionada amb la salut mental (8%). En menor mesura, alguns joves tenen una addicció o pateixen una malaltia que els afecta sobretot a nivell físic.

Gràfic 7: Persones a càrrec dels joves de la mostra.Gràfic 8: Nivell d'estudis assolit en el moment de la vinculació al servei.

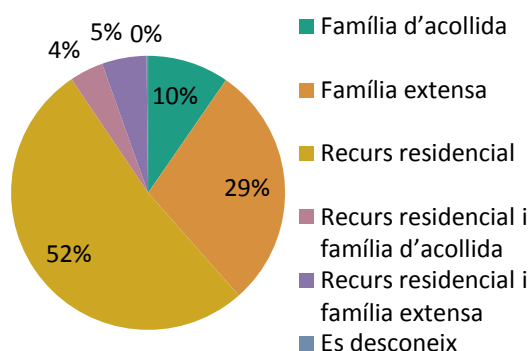
Com s'observa al gràfic, la majoria de joves de la mostra va arribar al servei d'ajut econòmic sense haver cursat o finalitzat els estudis obligatoris (211). La xifra de nois i noies que sí que van obtenir l'ESO pràcticament iguala l'anterior (197). En el moment de la vinculació al SSASJE, la xifra de joves que ja havien cursat un PQPI o Batxillerat és la mateixa (34).

Gràfic 9: Estudis cursats mentre es troben vinculats al programa d'ajut econòmic.

Les xifres adverteixen un predomini dels estudis de grau mig (166). La xifra que segueix a la primera, però, es tracta dels joves que no estan realitzant cap procés

formatiu (80) o que es troben duent a terme un curs de formació ocupacional (74). Destaca també el nombre d'usuaris que actualment assisteix a l'Escola d'Adults per tal de reprendre els estudis de l'ESO (50). Les xifres més baixes les trobem en el cas dels joves que estudien Batxillerat (20) o Estudis Universitaris (28).

Gràfic 10: Recurs de protecció del qual provenen.



Com es pot observar, més de la meitat dels usuaris provenen d'un recurs residencial (52%), seguit dels que han sigut acollits per la família extensa (29%). El 10% haurien viscut en família aliena, i aproximadament un altre 10% ha passat per diferents recursos de protecció durant la seva tutela.

5.1.2.3. Relacions entre les variables

a) Relació entre el recurs de protecció i el nivell d'estudis⁷.

Observant la taula, que registra el nivell d'estudis anterior a l'entrada al servei en relació al recurs de protecció, destaquen algunes dades que cal accentuar. D'una banda, els percentatges més elevats de joves que no han assolit cap estudi o estudis primaris, els trobem en els que provenen d'un recurs residencial o que han passat per centre i han viscut amb familiars (al voltant del 48% en els dos casos). Tot i així, si ens fixem en els nombres absoluts, cal destacar els usuaris d'un recurs residencial (138) i els que van ser acollits per família extensa (47).

Pel que fa als joves que abans d'assolir la majoria d'edat, havien obtingut el títol de l'ESO, el percentatge més alt el trobem en el cas dels acollits per família aliena (47,16%) i també pels que han passat per centre i han estat acollits per família aliena (50%). Els joves que han viscut en família extensa també presenten una xifra alta d'aprovat en ESO (42,76%). Novament, els percentatges més baixos els trobem en el cas de joves acollits en centre (29,26%) i els que han estat a centre i amb familiars (27,58%).

⁷ Per consultar les taules de dades dels grups de variables, vegeu annex.

Diferenciant entre la formació reglada i no reglada, els joves acollits per família aliena presenten les xifres més baixes en formació ocupacional i PQPI. En canvi, el percentatge més alt en Batxillerat i en Mòdul de Grau Mig correspon a aquest grup.

Si ens fixem en les dades que fan referència al nivell d'estudis actual, s'adverteixen algunes relacions rellevants. El 21,25% dels joves que han estat acollits per un recurs residencial, no estan estudiant actualment. Aquesta és la xifra més alta de joves que no estudien, seguida dels usuaris acollits en centre i per família extensa (10,34%). Així mateix, els joves que provenen de centre, presenten uns percentatges elevats pel que fa a aquells que han reprès l'ESO a l'Escola d'Adults (9,75%), els que estan realitzant un curs de formació ocupacional (14,28%) i els que estudien un PQPI (10,10%). No obstant, el percentatge més alt en formació ocupacional correspon als joves acollits en centre i en família aliena, seguit dels que han viscut en família extensa.

Si ens fixem en els que estudien un Mòdul de Grau Mig, les xifres estan molt igualades en tots els casos, i de fet és l'opció formativa que més es repeteix en els joves de la mostra.

Els acollits per família aliena mostren les xifres més altes en joves que cursen Mòdul de Grau Superior, Batxillerat o Estudis Universitaris. En la primera opció, trobem el 16,98% de joves en família aliena, 5,22% de centre i 8,80% de família extensa. Pel que fa a Batxillerat, l'11,32% correspon als joves en família aliena, l'1,39% de recurs residencial i el 5,66% de família extensa. Per últim, el 13,20% de joves que estudien a la Universitat han estat acollits per família aliena, mentre que la xifra de joves que han estat a centre és de 2,09% i un 3,77% per als de família extensa.

Tot i que el percentatge més alt en Estudis Universitaris correspon als joves acollits en família aliena, quan es tracta d'usuaris que han passat pels dos recursos (centre i família d'acollida) cap d'ells està estudiant a la Universitat.

b) Gènere i nivell d'estudis.

El nombre de nois i noies que cursen les diferents modalitats d'estudi, tant abans d'iniciar el seu pas pel SSASJE com mentre es troben vinculats, està molt igualat. Només s'observa una xifra considerablement més elevada en les noies que en els nois, en el cas de les que en el moment de l'entrada al SSASJE havien acabat Batxillerat (8,75% de noies, mentre que en els nois la xifra és de 3,61%). D'altra

banda, mentre perceben la prestació, destaca la xifra de noies que cursen Estudis Universitaris (8,39% per damunt del 1,80% en el cas dels nois).

c) País d'origen i nivell d'estudis.

En aquest grup de variables, criden l'atenció dues combinacions de categories. D'una banda, la xifra de joves d'origen immigrant que supera notablement a la d'autòctons pel que fa a aquells que en el moment de començar a percebre la prestació no havien assolit cap tipus d'estudi o bé estudis primaris (58,22% d'estrangers davant del 34,85% pels autòctons). La xifra incrementa encara més quan es tracta de joves procedents del continent africà (65,38%).

Si parlem d'aquells usuaris que van assolir l'ESO abans de ser majors d'edat, ens trobem amb una tendència similar: Només el 18,98% dels estrangers havien cursat els estudis obligatoris, mentre que en el cas dels autòctons, el percentatge és de 38,99%.

A nivell dels estudis que cursen mentre es troben al SSASJE, no s'observen grans diferències en els itineraris, si bé cal destacar que dels 28 joves de la mostra que cursen estudis universitaris, només un és d'origen immigrant.

d) Treball i nivell d'estudis.

Primer de tot, cal posar de relleu que el 9,25% dels joves de la mostra ni estudien ni treballen. D'altra banda, els resultats que s'obtenen de creuar aquestes dues variables no donen peu a establir tendències o una possible influència entre totes dues. Les xifres estan bastant igualades, si bé cal destacar la baixa quantitat de joves en totes les modalitats d'estudis que els compaginen amb la feina. Com a dada d'interès, es podria dir que el cas dels que cursen un Mòdul de Grau Superior, més de la meitat dels joves treballen o ho fan esporàdicament.

e) Nivell d'estudis i persones a càrrec.

Observant les relacions entre les variables, quan ens fixem en la categoria "no estudia", es detecta una incidència molt més gran en els usuaris que tenen persones a càrrec que els que no en tenen (45% dels joves amb persones a càrrec mentre que els que no en tenen representen el 11,93%). En general, la tendència que s'interpreta, és a unes xifres molt més baixes en el cas dels joves amb persones a càrrec pel que fa a estudis reglats i post-obligatoris. Quan es tracta de formació no reglada o l'ESO

(Escola d'Adults) les xifres s'assimilen a les dels joves que no tenen persones a càrrec.

f) Estat de salut i recurs de protecció.

En aquest grup, s'observa que tant en el cas dels joves amb discapacitat intel·lectual, addiccions, malaltia física i problemes de salut mental, més de la meitat han estat acollits per un centre residencial. Quan ens fixem en la categoria "discapacitat intel·lectual", s'aprecia que també és rellevant la xifra de nois i noies que viuen en família extensa.

g) País d'origen i recurs de protecció.

Cal posar de relleu que en el cas dels joves estrangers, el 86,07% provenen d'un centre residencial, mentre que en el cas dels autòctons la xifra disminueix a 45,96%. Quan es tracta de joves procedents del continent africà, el 90,38% han estat acollits a centre. Si ens fixem en la categoria família d'acollida, la xifra de joves espanyols és superior a la d'estrangers (10,02% davant del 6,32%). En família extensa, la diferència també és considerable: un 33,76% dels joves espanyols han estat acollits per familiars, mentre que en el cas dels joves d'origen immigrant, només un 2,53%. Si parlem de joves que han passat per diferents recursos de protecció, no s'observen diferències rellevants pel que fa al país d'origen dels usuaris.

h) Situació convivencial i recurs de protecció.

En aquest grup de variables, s'observen resultats interessants. Pel que fa als joves que provenen d'un recurs residencial, presenten les xifres més elevades en les següents categories: joves que viuen sols, que viuen en parella i fills, en família de la parella, en pis assistit, en pis compartit, en situació de carrer o en una situació d'itinerància. Tot i que les dues últimes categories, representen xifres baixes en quant a nombres absoluts, cal posar-ho de manifest per la gravetat que implica (2 joves en situació de carrer i 12 itinerants). Si ens fixem en la categoria dels joves que han estat acollits en família aliena, observem que només un d'ells viu sol. La majoria, el 75,47% continuen vivint amb la família d'acollida.

Passa el mateix si ens centrem en els joves acollits per familiars. Només 2 viuen sols i un 71,69% continuen vivint en família extensa.

Quan es tracta de joves que han passat per diferents recursos de protecció, la permanència amb la família no es tan accentuada. En el cas dels joves acollits per recurs residencial i família aliena, el 50% continuen vivint en família; els acollits en centre i família extensa, el 37,93% viu encara amb familiars.

i) Recurs de protecció i persones a càrrec.

La majoria d'usuaris que tenen persones a càrrec, provenen d'un acolliment residencial (67,5%). Així mateix, quan es tracta de fills, el nombre de joves que van estar a centre és de 70,27%. Seguidament, el 27,5% dels joves amb persona a càrrec han estat en família extensa.

j) Recurs de protecció i situació laboral.

El percentatge més elevat de joves que no treballen el trobem en els acollits per família aliena (71,69%), seguit dels de família extensa (67,92%) i dels de recurs residencial (60,27%). Els nombres més baixos s'observen en els joves que han passat per diferents recursos de protecció, on més del 48% estan treballant. Tot i així, en tots els casos la majoria de joves treballen esporàdicament o en economia submergida (sense contracte, ajut al negoci familiar).

k) Estudis assolits abans i mentre es troben vinculats al programa.

Comparant el nivell d'estudis anterior i posterior a la percepció de la prestació econòmica, s'observen algunes xifres rellevants. D'entre els joves que no estudien actualment, el 60% havien arribat al SSASJE sense haver assolit cap tipus d'estudi o estudis primaris, el 26,25% havia obtingut el títol en ESO i el 10% havia cursat un PQPI. Cal dir que entre els joves que havien entrat al programa d'ajut econòmic sense estudis, la majoria ha realitzat l'ESO a l'Escola d'Adults, algun curs de formació ocupacional, un PQPI o la prova d'Accés a Grau Mig (PAGM).

5.2. Discussió

Tal i com s'ha avançat anteriorment, la recollida de dades s'ha dut a terme a partir de l'estratègia de la triangulació, que ha permès enriquir els resultats de les entrevistes realitzades a les professionals del Treball Social mitjançant un abordatge quantitatiu de les dades objectives extretes de la base de dades de l'entitat. D'aquesta manera, es procedirà a contrastar tota la informació de la que es disposa a través del treball de camp juntament amb les aportacions d'autors que han tractat aquesta problemàtica.

Per fer-ho, es partirà dels objectius tant generals com específics que s'han marcat en un inici, per tal de mirar de donar-hi resposta.

5.2.1. El procés formatiu dels joves extutelats: resultat del recurs de protecció que els ha acollit?

5.2.1.1. *Incidència del recurs de protecció en la dimensió formativa*

Els resultats qualitatius mostren opinions diferents de les diverses professionals entrevistades, tot i que es troben punts en comú que cal destacar. La tendència en el cas de les treballadores socials de l'equip del SSASJE és a pensar que els joves que provenen d'un recurs residencial han tingut pitjors condicions d'estudi, i per tant, van arrossegant una trajectòria educativa que es caracteritza per una manca de motivació, discontinuïtat i formació de caire no reglat. Aquesta perspectiva es recolza amb els resultats obtinguts a través del treball quantitatiu: els percentatges més elevats de joves que no han assolit cap estudi als 18 anys es troben en els que provenen de centre, així com els més baixos en joves que s'han graduat en ESO. A l'estudi de Montserrat, *ét al*, (2012) també s'obtenien uns millors resultats acadèmics de l'educació anterior als 16 anys per als joves en família d'acollida.

Tant a les entrevistes realitzades com al buidatge, s'observa que quan els usuaris han passat per diferents recursos de protecció, els resultats educatius tampoc són bons. En aquest sentit, Jackson i McParlin (2006) ja manifestaven que els canvis de col·locació afecten al rendiment escolar dels joves.

La incidència en formació no reglada coincideix amb les professionals entrevistades, ja que els joves que més accedeixen a la formació reglada són els acollits per família aliena. Les baixes expectatives de cara a la formació d'aquest col·lectiu, és un altra

factor a tenir en compte ja que els professionals solen procurar un itinerari d'inserció laboral ràpid, en detriment d'un procés més perllongat en el temps: el de la formació reglada.

Les dades que fan referència a l'educació post-18 anys dels joves, tornen a recolzar aquesta tendència al nivell educatiu baix dels joves que han estat a un recurs residencial. Dins el percentatge de joves que no estudien, la xifra més alta correspon a aquest grup. Per contra, els acollits en família aliena són els més representats en estudis superiors. Els resultats s'assimilen amb el que Jackson, Ajayi i Quigley (2005) consideren com un factor d'èxit educatiu, és a dir, la presència d'una família d'acollida en el procés de formació. A la seva recerca van detectar que els nois i noies que vivien en família se sentien més recolzats que els que residien a un centre.

Si ens centrem en les famílies extenses, Jackson i McParlin (2006) sostenen que els factors que repercutiran en el nivell acadèmic dels joves seran el nivell educatiu d'aquests familiars i el valor donat a la formació, coincidint totalment amb les opinions de les entrevistades. Les dades quantitatives mostren que els joves que han sigut acollits per família extensa estan en una situació educativa que es podria anomenar intermèdia entre els usuaris que han viscut a centre residencial i els que ho han fet en família aliena.

D'altra banda, les professionals que treballen amb joves en el període en que estan tutelats, troben que el recurs de protecció no és tant la causa d'aquest baix nivell educatiu, sinó que els joves que han passat per aquest tràngol de separació dels seus pares presenten dificultats emocionals, de vinculació i d'aprenentatge que, al haver de tractar-se a un entorn residencial, on els referents no solen ser estables, es fa molt difícil l'abordatge i dedicació a aquestes necessitats. Referent a aquestes necessitats especials, tal com s'obtenen els resultats, més de la meitat de joves que les presenten, són acollits a centre. Jariot, *ét al*, (2008) feien èmfasi en la dificultat per part del centre d'abordar aquestes necessitats que presenten els infants i adolescents, que impossibilita treballar-les de manera integral per tal que més tard no obstaculitzin el projecte de vida d'aquests joves.

Com a factors que tenen a veure amb el rendiment escolar en el cas dels joves que viuen a centre, es destacava la grandària del centre, la ràtio d'educadors i joves, l'estabilitat que proporciona el centre, entre d'altres. A l'estat de la qüestió s'apuntava que Jariot, *ét al* (2008) confirmaven una baixa qualitat de l'atenció assistencial justament per alguns d'aquests motius. Jackson, Ajayi i Quigley (2005), posaven de

manifest que alguns nois es veuen influenciats per la manca de motivació d'altres companys que estan al centre, coincidint amb l'opinió de les treballadores socials entrevistades.

Un dels elements que segons les opinions recollides a les entrevistes, possibilita la continuació i motivació pels estudis, és l'estabilitat convivencial del jove. Doncs bé, a l'apartat de resultats quantitatius, vèiem que la majoria de joves que han estat durant el període de tutela convivint amb família aliena o extensa, ho continuen fent; mentre que quan es tracta de joves que han viscut a un centre residencial, aquests s'han de "buscar la vida" i recórrer a viure amb la família de la parella, compartir pis o viure sols. En alguns casos, estan en una situació d'itinerància greu o molt greu. Novament, si parlem d'usuaris que han passat per diferents recursos de protecció, el manteniment a la llar no és tan accentuat. Per tant, podem advertir com en aquest sentit, els joves que han estat acollits per un centre residencial, tot i comptar amb la possibilitat de pis assistit, es troben en desigualtat pel que fa a l'estabilitat convivencial.

5.2.1.2. Igualtat d'oportunitats i joves extutelats

A l'estat de la qüestió ja es rescataven les diferents aportacions d'autors que posaven de manifest una desigualtat d'oportunitats en relació a la situació de vulnerabilitat a la que es veuen exposats els joves extutelats vers la població general de la seva mateixa franja d'edat en el moment d'emancipar-se. La Taula del Tercer Sector Social de Catalunya (2010) ens recorda que el fet de no tenir estudis, la manca de suport econòmic familiar així com el debilitament dels vincles familiars són factors de risc en els processos de transició a la vida adulta. En aquest sentit, els joves que han passat pel sistema de protecció es troben amb unes dificultats afegides que han d'afrontar de cara a l'autonomia: canvi accelerat de la transició obligada, canvi d'habitatge, canvi de referents adults, canvi de la condició legal de protecció, passen de la formació a la feina i de tenir les necessitats bàsiques cobertes a afrontar-les ells mateixos (Bàrbara, 2009).

A les entrevistes realitzades les opinions anaven encaminades a una desigualtat d'oportunitats per part dels joves extutelats cap a la població general en el sentit que la formació que han assolit sol ser no reglada i aquest fet els dificulta la sortida professional. Així mateix, consideren que els joves que han passat pel sistema de protecció es troben amb que han de decidir el seu itinerari al fer els 18 anys, situació molt diferent a la resta de població de la seva franja d'edat, que ho poden fer més

endavant. Montserrat i Casas (2009) coincidien en aquest mateix fet i aportaven algunes dades rellevants que contrastarem amb els resultats quantitatius obtinguts.

L'any 2008 el 15,8% de joves catalans s'havien emancipat. Segons el que mostren les dades extretes del buidatge realitzat, en el cas dels joves extutelats són el 47,35% els que no viuen amb la família extensa, aliena o a pis assistit, sinó que viuen de manera independent. Aquest mateix any el 73,6% de joves catalans havien obtingut l'ESO mentre que en el cas de la població tutelada es tractava d'un 36,7%. Els resultats obtinguts en el treball de camp parlen d'un 35,75%, per tant, una xifra bastant aproximada a la que assenyalen Montserrat i Casas (2009). Aquests mateixos autors apuntaven que a l'any 2008 un 5% dels joves extutelats cursaven un grau mitjà o superior, mentre la xifra per als nois i noies de la població general era d'un 25%. Els resultats extrets del buidatge fan veure que un 37,44% dels joves atesos al SSASJE es troben realitzant una formació d'aquest tipus. Aquesta variació es pot explicar per dos motius: els resultats acadèmics dels joves extutelats que reben la prestació econòmica són més elevats respecte la resta de joves que han estat en protecció; d'altra banda, a causa de la crisi econòmica molts d'aquests nois i noies han optat per reprendre els estudis, i això podria explicar la diferència de les xifres entre 2008 i les actuals.

Pel que fa a les xifres de joves extutelats que cursen estudis Universitaris, només existeixen dades de la població del Regne Unit: al 2013 un 1% de la població tutelada accedia a la Universitat, mentre la població general cursant estudis universitaris era d'un 45%. En el cas de la mostra de joves atesos al SSASJE, un 5,08% d'usuaris han entrat a la Universitat. Cal dir que la xifra serà superior a la resta d'extutelats ja que es tracta dels joves que reben el suport econòmic. A la part teòrica, vèiem com el fet d'accedir als estudis superiors era entès pels autors com un clar factor protector d'una situació de vulnerabilitat (Montserrat, *et al*, 2012).

Si ara agafem com a eix la igualtat d'oportunitats entre els joves extutelats que provenen d'un recurs de protecció o un altre, ja hem vist com el nivell educatiu sol ser més baix quan es tracta de joves atesos per un recurs residencial. En aquest sentit, els resultats de les entrevistes accentuen un grau més alt de vulnerabilitat per a aquest col·lectiu respecte els que han estat acollits en un entorn familiar. Les professionals destacaven com el fet que les famílies proporcionin una estabilitat al jove i una implicació en el seu procés educatiu, suposava un augment de garanties de cara a l'autonomia. D'altra banda, sortia la idea de que era visible la diferència entre els CRAE que treballen aquest procés i els que no ho fan de manera tan integral. D'acord

amb això, la professional del CRAE afirmava que la feina cap a l'emancipació era insuficient a la seva institució i que el sistema actuava de manera massa rígida, exigint una maduresa i autonomia que en aquell moment no havien assolit els joves. Jariot, *ét al* (2008) ja anunciaven que en moltes ocasions aquest fet conduïa als joves a retornar amb la família biològica per la manca d'una continuïtat assistencial, com és el cas de l'accés als pisos assistits.

Cal també mencionar les dades obtingudes a través del treball de camp sobre la situació laboral dels joves segons el recurs de protecció en el qual han estat acollits. Observàvem com la xifra més alta dels que treballen representa a aquells que han passat per diferents recursos de protecció i en segon lloc, pels que han viscut a un centre residencial. Aquesta dada podria estar advertint que aquells joves que viuen en família disposen d'un entorn estable, en l'àmbit familiar i en l'econòmic, que els hi permet centrar-se en els estudis sense haver de preocupar-se per obtenir uns ingressos per sobreviure.

5.2.1.3. Impacte de la prestació econòmica en la dimensió educativa

Del treball de camp dut a terme es pot extreure que la prestació econòmica tindria una doble funció: d'una banda, permet cobrir les necessitats bàsiques per tal que els joves puguin disposar de certa tranquil·litat a l'hora d'engegar o mantenir els seus estudis; de l'altra, més enllà d'un tràmit administratiu, constitueix una eina educativa que permet motivar, treballar i recolzar el projecte de vida. D'acord amb aquesta idea, Jackson, Ajayi i Quigley (2005) sostenien que es fa necessari poder garantir la cobertura de les necessitats d'alimentació, habitatge i altres despeses en aquest període de transició a la vida adulta i emancipació de l'Administració. La incertesa en el finançament i en l'habitatge suposen factors de risc per abordar un projecte educatiu amb garanties.

D'altra banda, Montserrat, Casas i Sisteró (2013) sostenien que els joves que estaven vinculats al programa de suport econòmic de l'ASJTET obtenien millors resultats acadèmics que els que no havien accedit a la prestació econòmica.

Tot i que les dades extretes al buidatge no poden explicar com a tal quin és l'impacte de la prestació econòmica en la dimensió formativa dels joves per una manca de dades que permetin contrastar els resultats acadèmics dels joves vinculats al programa respecte els que no ho estan, es mostraran algunes observacions que poden donar llum en aquest fenomen. En el moment de la vinculació al SSASJE, eren

211 joves els que no havien assolit cap estudi o havien cursat estudis primaris. Mentre es troben al servei, són 80 els joves que no estan duent a terme cap formació. En aquest sentit, s'observa una disminució en la xifra de joves que no s'estan formant respecte un període i l'altre.

Les xifres també mostren que els usuaris del SSASJE que actualment no estudien, la majoria d'aquests havien arribat sense cap formació, la titulació en ESO o en PQPI. Aquesta dada podria explicar-se per una dinàmica de baix nivell educatiu que es manté en el temps, tot i que disposin del suport econòmic. De manera inversa, dels usuaris que en el moment de començar a cobrar la prestació no havien obtingut cap titulació, la majoria es troben cursant l'ESO o algun curs de formació no reglada. Com observaven les entrevistades, aquest fet es pot explicar per la represa dels estudis que realitzen alguns joves en el moment de vincular-se al programa d'ajut econòmic, ja sigui perquè realment ha significat un suport real per engegar el procés o perquè volen mantenir la prestació econòmica.

5.2.1.4. Altres variables que poden tenir influència en el procés educatiu dels joves extutelats

A més de factors com l'autoestima, la motivació per la formació i l'ambient adequat per estudiar, de les entrevistes sobresurt com a element fonamental el fet que va desencadenar la retirada del menor de la seva família biològica, l'elaboració del menor dels processos de ruptura que ha patit i la consciència de persona en protecció.

Cal destacar especialment com a factor que influeix en les trajectòries educatives la concepció dels joves en protecció com a persones amb necessitats especials donades les vivències traumàtiques que han patit, que no com a patologies.

L'escola ha de ser una col·laboradora clau com a afavoridora de la integració del menor. A les entrevistes realitzades s'extreu la idea que si les escoles comprenen la situació especial del jove i les dificultats que poden presentar, aquest procés es realitzarà amb més garanties. Jackson i McParlin (2006) reivindiquen una actuació estigmatitzant per part de les escoles i la manca d'un abordatge a aquestes dificultats, que se solen resoldre amb la derivació a escoles especials.

Una de les variables que cal tenir en compte és la del gènere. Montserrat i Casas (2010), Jackson i McParlin (2006) detectaven un millor nivell educatiu en el cas de les noies respecte els nois. Les dades extretes del treball quantitatiu mostren un nivell

formatiu bastant igualtat en els dos casos, tot i que es revela una incidència més elevada de noies que cursen estudis superiors.

Les persones a càrrec que tenen els joves també pot tenir una influència en el rendiment educatiu d'aquests. Montserrat i Casas (2009) mantenen que les joves extutelades presenten índex elevats en embarassos adolescents. Així mateix, a les entrevistes realitzades s'aportava que sovint aquest fet s'explica per l'intent per part de les joves per compensar unes carències afectives que han viscut en la seva infantesa. Els resultats quantitatius parlen d'un 7% de joves que s'han de fer càrrec d'una persona, sent la majoria d'un fill. Tal i com s'anotava anteriorment, els joves de la mostra que són responsables d'algun familiar presenten pitjors resultats educatius i una major incidència en formació no reglada. D'altra banda, quan es relacionen les categories "persona a càrrec" amb " recurs de protecció", s'obté que la majoria de joves amb persones a càrrec són aquells que han viscut a un centre residencial. Sense ànim de voler donar una resposta poc acurada a aquest fenomen, es podria interpretar que els joves que es troben en un centre poden tenir el desig de ser mares/pares per la manca de referents estables, no elaboració de la seva història de vida, incomprensió de la seva situació de protecció que els duu a voler esmenar aquests processos de ruptura amb el naixement d'una persona a la que estimar, com apuntaven algunes de les professionals entrevistades.

Pel que fa als joves extutelats de procedència estrangera, representen el 15% del total de la mostra. A l'apartat de resultats quantitatius, es posava de manifest que aquest col·lectiu presentava una major incidència en aquells que no havien obtingut cap estudi en arribar a la majoria d'edat. D'altra banda, s'anotava una xifra molt elevada de joves estrangers acollits a un centre residencial, que augmentava encara més en el cas dels d'origen africà.

Dins d'aquest col·lectiu, cal fer referència als joves que durant la tutela per part de la DGAIA eren els anomenats MEINA (Menors Estrangers Indocumentats No Acompanyats). A l'hora de planificar les línies a desplegar en la recerca, no es va tenir en compte específicament aquest col·lectiu ja que al programa informàtic no es disposava d'una diferenciació clara d'aquest col·lectiu respecte el grup de joves de procedència estrangera. Tot i així, s'ha considerat oportú fer menció a aquests nois i noies com un grup de joves extutelats que han patit unes circumstàncies excepcionals.

Capdevila i Ferrer (2003) descriuen el perfil dels MEINA a Catalunya: destaca el col·lectiu masculí, la procedència dels menors nois és del Magreb (sobretot del

Marroc, i després Algèria). Pel que fa a l'edat, la majoria de MEINA que arriben tenen entre 14 i 17 anys. Aquests joves es veuen abocats a emigrar de manera il·legal (a través de màfies organitzades, passen la frontera per Ceuta o Melilla, en pastera, amagats als maleters dels vehicles o inclús a sota) com a esperança per les seves famílies per tal de sortir d'una situació de precarietat econòmica. En arribar a Catalunya, reben la protecció de la DGAIA com a menors desemparats i ingressen a centres d'emergència, d'acolliment, d'acció educativa o a pisos assistits. Segons Montserrat, *et al*, (2012), al 2008 el 6,1% de la població tutelada eren MEINA. Els autors posen de manifest algunes de les dificultats afegides d'aquests menors: problemes d'adaptació al nou país, dificultats en la llengua, sentiment d'enyorança, etcètera. Aquests joves solen ser derivats a itineraris laborals i de formació no reglada, per tal d'apressar la seva inserció laboral.

Tot i que a les dades obtingudes de la mostra no permeten conèixer quin és el percentatge de MEINA dins del grup de joves estrangers, es pot interpretar que gran part dels joves africans han patit aquesta situació, i són els que més presència tenen als centres residencials i pitjors resultats educatius.

5.2.2. Treball Social i polítiques socials: una reflexió entorn el seu paper en el procés educatiu i d'emancipació dels joves extutelats

Aquest apartat de la discussió pretén abordar el segon objectiu general de la recerca: conèixer quina és la tasca del Treball Social amb el col·lectiu objecte d'estudi, d'una banda, i de l'altra, analitzar quines són les polítiques socials que juguen un paper important en el procés d'autonomia i educatiu d'aquest col·lectiu, per poder més tard proposar quines millores es podrien implantar per afavorir la igualtat d'oportunitats dels joves extutelats.

5.2.2.1. *El paper del Treball Social amb el col·lectiu dels joves extutelats*

En l'elaboració de la recerca s'ha fet visible una manca de referència al Treball Social com a professió implicada amb el col·lectiu dels joves extutelats. La figura més coneguda en aquest àmbit és la de l'educador social. En aquest sentit, les treballadores socials reivindiquen la manca de presència de la disciplina, quan estem parlant d'un col·lectiu que requereix d'una actuació integral, que connecti l'individu amb una xarxa de suport. Des d'aquest estudi, es vol contribuir a senyalar la importància del Treball Social en aquest àmbit i a reivindicar la presència de la figura dels treballadors socials com a agents de canvi.

En aquest estudi ha quedat plasmada una tendència del sistema de protecció a la infància a dedicar els seus esforços a donar suport a aquells joves més resilients, autònoms i amb més capacitats. Tal i com destacaven les professionals entrevistades, el Treball Social té la funció d'acompanyar al grup de joves que queda exclòs d'aquests requisits i que per tant, es troba en una situació de risc, ja sigui per les seves circumstàncies actuals o per alguna problemàtica que pot perdurar en el temps, com és el cas de les malalties. Per aquest motiu, requereix d'un referent que estableixi una relació d'ajuda amb el jove i el vinculi amb la seva xarxa social. Fa una tasca molt important d'intercomunicació i mediació entre l'usuari i la resta de serveis que l'atenen, per tal d'afavorir una intervenció global i garantir la continuïtat assistencial del jove un cop deixi de complir els requisits de la prestació econòmica.

La figura del treballador/a social ha de proporcionar un acompanyament al jove en tot el seu procés d'emancipació. Les entrevistades aportaven que un bon vincle incideix en la motivació, el reforç en la projecció del projecte personal del jove, la tolerància a la frustració i l'establiment de límits. Bàrbara (2009) afegeix que l'acompanyament suposa l'enfortiment del potencial dels joves i l'optimització dels recursos propis que es troben inhibits.

Els resultats de les entrevistes permeten albirar que en el cas de les treballadores socials del SSASJE, els usuaris que atenen tenen dificultats per a la formació ordinària i per tant, han de mobilitzar recursos formatiu-laborals que atenguin les seves necessitats especials. Hem apuntat anteriorment que les professionals reclamen un abordatge preventiu d'aquestes dificultats que presenten els joves, així com elevar les expectatives formatives per part dels professionals que els han atès en la seva minoria d'edat. En aquesta línia, vèiem com Jackson, Ajayi i Quigley (2005) i Jackson i McParlin (2006), consideraven que els treballadors socials havien d'augmentar les aspiracions dels joves i rebutjar les etiquetes negatives que arrossegueuen. Cal normalitzar l'accés per part d'aquest col·lectiu als estudis superiors.

5.2.2.2. Polítiques socials i joves extutelats

Durant el procés de la recerca, s'han detectat alguns punts forts i altres aspectes que caldria millorar en l'àmbit de les polítiques socials en protecció a la infància o altres sistemes implicats.

Jackson, Ajayi i Quigley (2005) proposen que caldria garantir un suport financer suficient en el cas dels joves que han accedit als estudis superiors, flexibilitat del

sistema de protecció en donar més marge de temps per a aquells joves que no estan preparats per a l'autonomia i apostar per l'acolliment en família aliena. Pel que fa a aquesta última proposta, alguns autors consideren que el sistema realitza esforços per tal de potenciar aquest recurs, tot i que són insuficients. Les dades extretes del buidatge mostren una incidència més alta del recurs residencial que les presentades per la DGAIA (2011). Més de la meitat dels joves de la mostra provenen d'un centre, mentre que segons la DGAIA la xifra està en el 37,42%. En el cas de les famílies alienes, un 10% dels joves atesos al SSASJE han sigut acollits per aquestes, i la xifra de la DGAIA és bastant més alta: 21,78%.

Per tant, s'observa com el recurs de protecció més emprat continua sent el residencial, tot i les conseqüències estigmatitzants que poden desencadenar, tal i com s'extreu de les entrevistes realitzades i de la bibliografia consultada (Jariot, *et al*, 2008).

Les professionals consideren que les famílies col·laboradores són un suport molt positiu pels nois i noies que es troben a un centre residencial. Jackson, Ajayi i Quigley (2005) consideren que s'hauria d'expandir aquesta pràctica i combinar el centre amb aquestes famílies.

Un punt rellevant que sobresurt en els resultats del treball de camp és la desigualtat d'oportunitats que es desencadena per l'atenció per part del sistema de protecció focalitzada en els joves que destaquen en l'àmbit formatiu i tenen més facilitats per a l'autonomia. Els joves que van fracassant a diferents programes de l'ASJTET van esgotant els recursos, quedant en una situació bastant incerta. Cal donar especial importància als joves amb intel·ligència límit, els quals moltes vegades queden fora dels requisits per accedir als programes de l'ASJTET. La prestació econòmica és entesa com quelcom positiu en el procés d'emancipació, tot i que també exclou a aquest grup de joves menys preparats per afrontar el seu procés.

És per aquest motiu que les professionals proposen que existeixi una figura de referència que acompanyi a aquests joves un cop arriben als 18 anys, que queden fora de la cobertura de l'ASJTET.

És clau la prevenció en el període de la primera infància. Cal un abordatge precoç de les necessitats que presenten aquests infants i transmetre'ls el valor de l'educació per tal que no quedin fora del sistema educatiu.

Les professionals reivindiquen una millora en la distribució desigual dels recursos a nivell territorial, ja que influeixen en la igualtat d'oportunitats dels joves que residencien a Barcelona i els que ho fan a la resta de províncies de Catalunya, sobretot a Lleida i les Terres de l'Ebre. Els esforços per part de l'Administració, semblen insuficients per donar una cobertura a les necessitats formatiu-laborals del col·lectiu de joves extutelats i en general de la població jove.

Per últim, apostar per un sistema educatiu que posi el focus en les capacitats dels joves que es troben en protecció i que no valori exclusivament les capacitats acadèmiques, és un element a destacar dels resultats qualitatius. Així mateix, Montserrat i Casas (2009) consideren que el sistema de protecció no dona importància a l'educació dels joves. Proposen l'establiment d'un treball conjunt entre el sistema educatiu i el sistema de protecció, per garantir la plena integració de la població tutelada a l'escola ordinària.

6. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

6.1. Conclusions

A través del treball de camp dut a terme i la revisió bibliogràfica s'ha procurat donar resposta al fenomen observat que va motivar la realització d'aquesta recerca: la **influència del recurs de protecció** del qual provenen els joves extutelats amb l'itinerari formatiu que segueixen.

En aquest sentit, les dades extretes de l'explotació de dades sobre aquests usuaris permet constatar que els joves de la mostra que provenen d'un recurs residencial presenten pitjors resultats educatius respecte els acollits en família. Així mateix, aquest grup obté les xifres més baixes en graduats en ESO, són els que més accedeixen a un itinerari de formació no reglada i molts d'ells no estudien en l'actualitat. D'altra banda, s'ha pogut comprovar com els joves en família aliena de la mostra presenten les xifres més elevades en estudis universitaris.

Com a factors que influeixen en la dimensió educativa que es treballa amb aquests joves, cal dir que els canvis de col·locació de centres i escoles i la manca de referents estables són dos factors que hi repercuteixen negativament. Cal tenir en compte també les condicions d'estudi als centres, així com la grandària d'aquests i les ràtios de professionals. Sobretot als centres residencials, un dels elements que obstaculitza el procés formatiu és la dificultat per abordar problemes emocionals i d'aprenentatge. En el cas dels joves acollits en un entorn familiar, és clau el nivell d'estudis i la implicació en l'educació per part de la família extensa o aliena que acull el jove. D'altra banda, s'observava la importància de l'estabilitat convivencial del jove, que és més evident quan es tracta de joves acollits en família.

La recerca ha permès confirmar la **desigualtat d'oportunitats** existent entre els joves extutelats i la població general, trobant les causes en el nivell d'estudis dels joves que han passat pel sistema de protecció, la manca d'un suport econòmic i afectiu familiar i l'emancipació a una edat més primerenca. En relació als joves extutelats de diferents recursos de protecció, la desigualtat d'oportunitats s'explica per un nivell educatiu més baix en el cas dels acollits a centre, la manca de suport que proporciona un entorn familiar, i en alguns centres, la manca d'un treball elaborat per part de la institució cap a la progressiva autonomia dels joves.

Pel que fa a la **prestació econòmica** de la qual són perceptors els usuaris estudiats, cal dir que té una doble funció: cobrir les necessitats bàsiques i constituir una eina educativa que pot influir en la motivació, aprendre el valor dels diners i establir límits. S'ha observat que els joves extutelats que reben la prestació obtenen millors resultats acadèmics, i així mateix, la prestació econòmica té influència en la represa de la formació per a aquells joves que l'havien abandonat abans d'assolir uns estudis obligatoris.

Cal destacar que tot i que l'anàlisi s'ha centrat en la influència del recurs de protecció en els itineraris formatius, durant la investigació s'ha arribat a la conclusió que són molts els **factors que incideixen en la trajectòria educativa** d'aquest col·lectiu. Alguns d'ells són l'autoestima i la motivació vers els estudis, trobar-se en un estat d'elaboració del seu procés de ruptura familiar, el tipus de problema que va desencadenar la retirada i la consciència de menor en situació de protecció. S'ha anotat també la influència d'una escola col·laboradora que compregui les necessitats del jove com a factor clau en la integració del menor a l'escola. Com a variables que s'han analitzat quantitativament, cal remarcar que les noies accedeixen en major mesura als estudis superiors respecte els nois; els joves amb persones a càrrec obtenen pitjors resultats i solen dur a terme un itinerari de formació no reglada; els nois i noies de procedència estrangera presenten xifres més elevades en absència d'estudis, la majoria dels quals han viscut a un centre residencial.

L'altre gran bloc de la investigació ha consistit en conèixer les implicacions del fenomen estudiat que repercuteixen en la pràctica del Treball Social i les polítiques socials.

Al analitzar el **paper del Treball Social** amb el col·lectiu dels joves extutelats, s'arriba a la conclusió que és una professió amb una presència bastant difuminada en aquest àmbit, tot i que parlem d'una població que requereix d'una atenció social i una vinculació amb una xarxa comunitària de suport. Així, el Treball Social ha de conformar un agent de canvi per aquells joves que no compleixen els requisits per accedir als programes de l'ASJTET i que es troben en situació de risc. És una figura de mediació entre el jove i els serveis que l'atenen i ha de garantir la continuïtat assistencial quan l'usuari deixa de ser atès per algun programa de l'ASJTET. És important que els professionals elevin les expectatives formatives vers aquest col·lectiu i rebutgin les etiquetes negatives.

Com a idees rellevants referents a les **polítiques socials**, es creu fonamental que l'Administració garanteixi el suport financer per tal que els joves puguin afrontar el procés d'emancipació amb garanties. El sistema de protecció a la infància hauria de ser més flexible i garantir la continuïtat assistencial fins que els joves estiguin en una situació estable. A més a més, el sistema posa el focus en els joves més resilients, quan paradoxicament els que més suport necessiten són els que no compleixen els requisits per accedir als programes. La recerca deixa veure que les polítiques socials d'infància no donen la rellevància suficient a la formació dels joves extutelats. El treball de camp realitzat també permet intuir que el recurs de protecció que predomina en la mostra és el residencial. Un punt important és que les famílies col·laboradores són un recurs que repercuteix de manera positiva en el suport que reben els nois i noies que es troben a centre. Per últim, cal mencionar que la distribució dels recursos formatiu-laborals és desigual a nivell territorial, incidint en una desigualtat d'oportunitats pels joves que resideixen fora de Barcelona.

La **contribució de l'estudi** al coneixement del fenomen analitzat, radica especialment en quatre àrees: la reivindicació de la tasca del Treball Social en l'àmbit dels joves extutelats, un terreny on gairebé la majoria de professionals són educadors socials, tot i les nombroses situacions de vulnerabilitat que travessen aquests joves.

Així mateix, ha continuat la tasca de sistematització de dades quantitatives sobre el nivell educatiu dels joves, que tant reclamen autors nacionals i internacionals. Sobretot la manca de dades és entorn a l'educació dels joves després dels 16 anys, de les quals no es disposava d'estudis a Catalunya. La mostra escollida per la investigació (els joves atesos al programa d'ajut econòmic) permet també analitzar la implicació de la prestació en la dimensió formativa dels joves.

Com a **limitacions** que han aparegut a l'hora de realitzar aquest treball, cal destacar en primer lloc el temps. El fet que es perseguís abordar la recerca a través de tècniques qualitatives i quantitatives, ha augmentat significativament el volum de feina i el temps en que s'ha dut a terme.

En un primer moment, es volien explotar les dades quantitatives mitjançant un anàlisi estadístic, que no va ser possible donat el desconeixement d'aquesta modalitat i el fet que durant el Grau no s'ha treballat en profunditat.

Per últim, una dificultat afegida en el moment d'extreure les dades dels 551 joves a través del programa informàtic, va ser la manca d'unificació de criteris de les dades

que es van trobar registrades en aquest programa i en alguns casos, l'absència d'algunes. En aquest sentit, es va dur a terme una tasca imprevista de cerca de les informacions en el curs evolutiu que escriuen els professionals, ralentint així la tasca de l'explotació de dades.

Pel que fa a les **qüestions que no s'han pogut valorar** en profunditat són d'una banda, el contrast dels resultats educatius dels joves que reben la prestació econòmica respecte els que no compleixen els requisits per accedir-hi, per indisposició de dades. D'altra banda, no s'ha pogut treballar la situació específica dels MEINA ja que al programa informàtic no es diferenciava a aquest col·lectiu d'entre els de procedència estrangera.

Per a **futures investigacions**, seria interessant poder comptar amb el testimoni dels autèntics protagonistes de la recerca: els joves extutelats, per tal que aportin el seu punt de vista sobre com ha sigut el seu procés des del moment de ser separats de la seva família fins al període posterior a la majoria d'edat. Una altra línia de treball podria anar encaminada a aprofundir en la situació concreta dels MEINA, donades les circumstàncies tan complicades que han viscut.

6.2. Recomanacions

En relació al Treball Social:

- Cal reivindicar la figura dels treballadors i treballadores socials en l'àmbit dels joves extutelats, especialment en l'atenció d'aquells que es troben en una situació de vulnerabilitat social i que requereixen d'una vinculació amb tota una xarxa de serveis de la comunitat.
- Els professionals del Treball Social han d'augmentar les expectatives sobre els joves en relació a l'accés a la formació reglada i als Estudis Superiors.
- És important la prevenció des de la primera infància per abordar les necessitats emocionals dels menors. Si no es treballen de manera precoç, la recuperació d'algunes habilitats es fa difícil, especialment en el procés de transició a l'edat adulta.

En relació al sistema de protecció a la infància:

- Cal apostar i potenciar el recurs de protecció familiar i les famílies col·laboradores.
- El sistema de protecció hauria d'oferir més flexibilitat als joves que no es troben preparats per emancipar-se. Se'ls exigeix una transició obligada que moltes vegades els aboca a l'abandonament dels estudis.
- Es podria implantar la figura d'una professional referent que acompanyi a aquells joves que queden exclosos dels programes de l'ASJTET.
- Cal crear recursos per als joves que queden fora dels requisits per accedir als programes de l'ASJTET per manca d'autonomia o baix nivell educatiu.
- S'ha de normalitzar un itinerari d'estudis universitaris en detriment de procurar una inserció laboral ràpida. Transmetre confiança cap a les capacitats dels joves és fonamental.
- Cal procurar mantenir la motivació dels joves per tal que no abandonin el sistema educatiu. Després de períodes de discontinuïtat es fa més difícil treballar una represa dels estudis.

En relació als centres residencials:

- Caldria millorar la qualitat assistencial d'alguns centres residencials, en termes d'oferir un entorn càlid on els joves puguin establir vincles de confiança i comptar amb referents estables.
- Els centres residencials haurien de treballar de manera més integral el procés de desinternament i procurar que els joves adquireixin eines per a l'autonomia.

En relació al sistema educatiu:

- El sistema educatiu hauria de considerar els infants en protecció com persones que es troben en unes circumstàncies especials i comprendre en la mesura del possible, certs comportaments conflictius.
- Es fa necessària la col·laboració de les escoles i la coordinació entre aquestes institucions i el sistema de protecció.
- Es considera oportú proposar la reformulació del sistema educatiu, en termes de potenciar les capacitats i habilitats dels joves. És un sistema que sol excloure les persones que no destaquen en capacitats acadèmiques i deixa al marge altres capacitats, com per exemple, les artístiques.

Altres aportacions:

- Caldria crear nous recursos de caire formatiu i laboral que donin suport als joves que viuen fora de la província de Barcelona, donada la distribució desigual de recursos al territori.
- És necessari continuar fent recerca en l'àmbit dels infants i joves en situació de protecció per seguir treballant en el camí de la igualtat d'oportunitats d'aquestes persones.

7. ÍNDEX DE REFERÈNCIES

Bibliografia

Bàrbara, M. (2009). ¿Quién me ayuda a hacerme mayor? El acompañamiento socioeducativo en la emancipación de los jóvenes extutelados. *Educación Social* (42), 61-72.

Camacho, J. (2013). *De la dependència a l'emancipació dels joves tutelats i extutelats. Claus per a l'acompanyament en aquest procés*. Col·lecció Eines (13). Barcelona: Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya.

Casas, F. (2010). Representaciones sociales que influyen en las políticas sociales de infancia y adolescencia en Europa. *Revista Interuniversitaria de Pedagogía Social* (17), 15-28.

Corbetta, P. (2007). *Metodología y técnicas de investigación*. Madrid: Mac Graw-Hill.

Jackson, S., Ajayi, S., i Quigley, M. (2005). *Going to University from care*. Londres: Institute of Education. University on London.

Jackson, S., i McParlin, P. (2006). The education of children in care. *The Psychologist* , 19 (2), 90-93.

Jariot, M., Rodríguez Parrón, M., Sala, J., i Villalba, A. (2008). El proceso de desinternamiento de jóvenes extutelados para favorecer una inserción sociolaboral positiva. Análisis de la situación actual en los Centros Residenciales de Acción Educativa de Cataluña. *Bordón* , 60 (3), 49-65.

Montserrat, C., i Casas, F., (2009). Sistema educativo e igualdad de oportunidades entre los jóvenes tutelados: estudios recientes en el Reino Unido. *Psicothema* , 21 (4), 543-547.

Montserrat, C., i Casas, F. (2010). Educación y jóvenes ex-tutelados: Revisión de la literatura científica española. *Educación XXI* (13), 117-138.

Montserrat, C., Casas, F., Sisteró, C. (2013). *Estudi sobre l'atenció als joves extutelats: Evolució, valoració i reptes de futur*. Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida. Girona: Universitat de Girona.

Montserrat, C., Casas, F., i Malo, S. (2010). *Resumen del informe español: La educación y los jóvenes extutelados*. Institut de Recerca sobre la Qualitat de Vida . Girona: Universitat de Girona.

Montserrat, C., Casas, F., Malo, S., i Bertran, I. (2012). *Els itineraris educatius dels joves extutelats*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya.

Ruiz Olabuénaga, J.I. (2003). *Metodología de la investigación cualitativa* (3ª ed.). Bilbao: Universidad de Deusto.

Servei Seguiment, Acompanyament i Suport als Joves Extutelats (SSASJE). (2009). Taller Servei Seguiment, Acompanyament i Suport als Joves Extutelats: 18 raons per fer-se adult. *Jornades 60è aniversari Fundació Hospitalària Sant Pere Claver: Assistència adaptada a les necessitats. Repensant el treball en xarxa*. Barcelona.

Sierra-Bravo, R. (2001). *Técnicas de investigación social: Teoría y ejercicios*. Madrid: Paraninfo.

Síndic de Greuges de Catalunya. (2009). *La protecció de la infància en situació d'alt risc social a Catalunya. Informe extraordinari*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2014). Joves extutelats: el repte d'emancipar-se avui. *Dossiers del Tercer Sector* (33).

Torralba, J.M (2011). Infància, adolescència i joventut: atenció, protecció i participació, a Aguilar, M., F. Ges, C., Pelegrí, X., Rimbau, C., Sabater, J., & Vilà, A. *et al* (2011). *Els Serveis Socials a Catalunya: aportacions per al seu estudi*. (X. Pelegrí, Ed.) Lleida, Tarragona: Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili.

Webgrafia

Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (AJSTET). (20 d'abril de 2012). *Jornades de treball entre la Direcció General d'Infància i Adolescència i la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil*. Consultat el 3 de desembre de 2013, de Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya: <http://www20.gencat.cat/portal/site/bsf/menuitem.cb7c44c1c72cf6b43f6c8910b0c0e1a0/?vgnextoid=96d851d739457310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=96d851d739457310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

Capdevila, M., i Ferrer, M. (2003). *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*. Consultat el 25 de maig de 2014, de Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Generalitat de Catalunya.: http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_31230057_1.pdf

Departament de Benestar Social i Família. (2014). *Formació i treball*. Consultat el 5 d'abril de 2014, a Guia d'acollida. Generalitat de Catalunya: http://www10.gencat.net/WebAcollida/AppJava/ca/Menu_Principal/Economiaitreball/Formacio.jsp?&pag=tcm:393-87677-64&pagindex=tcm:393-87669-64

Departament de Benestar Social i Família. (6 de maig de 2011). *Àrea de suport als joves tutelats i extutelats (ASJTET)*. Consultat el 15 de març de 2014, de Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya: <http://www20.gencat.cat/portal/site/bsf/menuitem.7fca6ecb84d307b43f6c8910b0c0e1a0/?vgnnextchannel=d8cdecab20794210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextoid=d8cdecab20794210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>

Departament d'Ensenyament. (2014). *Estudiar a Catalunya*. Consultat el 15 d'abril de 2014, a Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya: <http://www20.gencat.cat/portal/site/queestudiar/menuitem.3e179a2cdc20a269e85c7273b0c0e1a0/?vgnextoid=f14cc7ec45106310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=f14cc7ec45106310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). (Desembre de 2011). *Dades estadístiques DGAIA*. Consultat el 28 d'abril de 2014, a Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya: http://www20.gencat.cat/docs/bsf/03Ambits%20tematics/07Infanciaiadolescencia/Proteccio_infancia_i_adolescencia/Sistema_catala/marc2011_pag_4.pdf

Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA). (2009). *Guia sobre l'acolliment familiar*. Consultat el 20 de març de 2014, de Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya:

http://www20.gencat.cat/docs/dasc/03Ambits%20tematics/01Acollimentsiadopcions/Acolliments/Acollir_infant/documents/guia_acolliment.pdf

Referències legals

Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions de caràcter econòmic, BOE núm. 201-15051 (2006).

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i adolescència, BOE núm. 156-10213 (2010).

8. APÈNDIX

8.1. Preguntes formulades a les professionals entrevistades.

La taula que es presenta a continuació correspon al guió d'entrevista emprat, on es diferencien aquelles preguntes que han sigut formulades depenent del servei on treballen les professionals i aquelles que es van realitzar a totes les entrevistes.

Preguntes	SSASJE	EAIA	CRAE
BLOC 1: El Treball Social en el si del servei.			
- Quines són les teves funcions com a treballadora social del servei?	X	X	X
- Quin és el paper del Treball Social en l'acompanyament dels joves extutelats?	X		
- Quina és la teva intervenció per que fa a l'àrea formativa que s'aborda amb els joves al servei?	X	X	
- Quina influència creus que té el fet de disposar d'una figura de referència en el procés d'emancipació dels joves, concretament en la dimensió formativa?	X	X	X
BLOC 2: Influència del recurs de protecció en els itineraris formatius dels joves extutelats.			
- Creus que el tipus de recurs de protecció pel que han sigut acollits els joves extutelats té alguna influència en els itineraris formatius que segueixen? Quins factors ho expliquen?	X	X	X
- Creus que el recurs de protecció que els ha emparat té alguna influència en l'abandonament prematur dels estudis per part dels joves? Quines creus que en poden ser les causes?	X	X	X
- Com es treballa des del CRAE l'acompanyament dels joves cap al seu procés educatiu?			X
- Quines són les condicions d'estudi dels joves que estan acollits a CRAE?			X
- Quins creus que són els factors que poden influenciar en el rendiment escolar dels nois i noies a CRAE?			X
- Creus que les escoles tenen en compte el fet que els nois i noies es troben en una situació de protecció?			X
- Com es treballa des del CRAE el procés de desinternament?			X
- A part del recurs de protecció, quines altres variables creus que poden influir en la trajectòria formativa dels joves	X	X	X

extutelats?				
- Creus que els nois i noies extutelats que provenen de diferents recursos de protecció tenen les mateixes oportunitats a l'hora d'inserir-se laboralment?	X			
(Si consideren que sí que existeix una desigualtat d'oportunitats)	X	X	X	
- Quins canvis creus que s'haurien d'implantar per tal de garantir la igualtat d'oportunitats entre els joves extutelats? I en relació a la població general?				
BLOC 3: Influència de la prestació econòmica en la vessant formativa.				
- En quina mesura creus que influeix el fet de percebre la prestació en la continuació dels estudis?	X			
- Penses que el fet de rebre la prestació suposa un suport real per als joves en l'àmbit formatiu?	X			
BLOC 4: Influència del context actual en la situació formativa i laboral dels joves extutelats.				
- Com creus que ha influenciat la crisi econòmica a nivell formatiu i laboral per als joves extutelats?	X			
- La crisi ha afectat diferent als joves extutelats depenent del recurs de protecció del qual provenen?	X			
BLOC 5: Polítiques socials.				
- Quins creus que són els aspectes forts i febles de les polítiques socials que influeixen en el procés educatiu i d'emancipació dels joves tutelats i extutelats?	X	X	X	

8.2. Taules de descripció de les variables

8.2.1. Relació entre el nivell d'estudis i el recurs de protecció

- Abans de la vinculació al servei.

Nivell d'estudis	Recurs residencial		Família d'acollida		Família extensa		Recurs residencial i família d'acollida		Recurs residencial i família extensa		Total
Cap/Estudis primaris	138	48,08%	7	13,20%	47	29,55%	5	22,72%	14	48,27%	211
ESO	84	29,26%	25	47,16%	68	42,76%	11	50%	8	27,58%	197
Formació Ocupacional	4	1,39%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	4

Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	1	0,34%	0	0%	0	0%	2	9,09%	0	0%	3
Mòdul Grau Mig	8	2,78%	5	9,43%	3	1,88%	1	4,5%	1	3,44%	18
Batxillerat	6	1,08%	14	26,41%	13	8,17%	0	0%	1	3,44%	34
PQPI	16	5,57%	1	1,88%	12	7,54%	2	9,09%	3	10,34%	34
Altres	30	10,45%	1	1,88%	16	10,06%	1	4,5%	2	6,89%	50
Total	287	100%	53	100%	159	100%	22	100%	29	100%	551

- Mentre es troben al servei.

Nivell d'estudis	Recurs residencial		Família d'acollida		Família extensa		Recurs residencial i família d'acollida		Recurs residencial i família extensa		Total
No estudia	61	21,25%	1	1,88%	12	7,54%	2	9,09%	3	10,34%	80
ESO (Escola d'Adults)	28	9,75%	1	1,88%	14	8,80%	0	0%	1	3,44%	53
Formació Ocupacional	41	14,28%	2	3,77%	24	15,09%	4	18,18%	3	10,34%	74
PQPI	29	10,10%	3	5,66%	9	5,66%	0	0%	1	3,44%	42
Mòdul Grau Mig	83	28,91%	16	30,18%	48	30,18%	10	45,45%	9	31,03%	166
Mòdul Grau Superior	15	5,22%	9	16,98%	14	8,80%	1	1,54%	3	10,34%	42
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	7	2,43%	2	3,77%	5	3,14%	0	0%	0	0%	14
Prova d'Accés a Grau Superior (PAGS)	13	4,52%	6	11,32%	10	6,28%	0	0%	3	10,34%	32
Batxillerat	4	1,39%	6	11,32%	9	5,66%	0	0%	0	0%	20
Estudis Universitaris	6	2,09%	7	13,20%	14	3,77%	0	0%	1	3,44%	28
Total	287	100%	53	100%	159	100%	22	100%	29	100%	551

8.2.2. Relació entre el sexe i el nivell d'estudis dels joves

- Abans de vincular-se al servei.

Nivell d'estudis	Homes		Dones		Total
Cap/Estudis primaris	106	38,26%	105	38,32%	211
ESO	97	35,01%	100	36,49%	197
Formació Ocupacional	2	0,72%	2	0,72%	4
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	1	0,36%	2	0,74%	3
Mòdul Grau Mig	11	3,97%	7	2,55%	18
Batxillerat	10	3,61%	24	8,75%	34
PQPI	20	7,22%	14	5,10%	34
Altres	30	10,83%	20	7,29%	50
Total	277	100%	274	100%	551

- Mentre es troben al servei.

Nivell d'estudis	Homes		Dones		Total
No estudia	41	14,80%	39	14,23%	80
ESO (Escola d'Adults)	31	11,19%	22	8,02%	53
Formació Ocupacional	35	12,63%	39	14,23%	74
PQPI	26	9,38%	16	5,83%	42
Mòdul Grau Mig	92	33,21%	74	27%	166
Mòdul Grau Superior	18	6,49%	24	8,75%	42
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	8	2,88%	6	2,18%	14
Prova d'Accés a Grau Superior (PAGS)	13	4,69%	19	6,93%	32
Batxillerat	8	2,88%	12	4,37%	20
Estudis Universitaris	5	1,80%	23	8,39%	28
Total	277	100%	274	100%	551

8.2.3. Relació entre l'estat de salut i el recurs de protecció del qual provenen.

Recurs residencial	Discapacitat intel·lectual		Addicció		Malaltia física		Problema de salut mental		En bon estat de salut		Total
Recurs residencial	30	51,72%	7	58,33%	8	50%	35	79,54%	207	49,16%	287
Família d'acollida	6	10,34%	0	0%	3	18,75%	0	0%	44	10,45%	53
Família extensa	17	29,31%	4	33,33%	3	18,75%	6	13,63%	129	30,64%	159
Recurs residencial i família d'acollida	1	1,72%	1	8,33%	0	0%	0	0%	20	4,75%	22
Recurs residencial i família extensa	4	6,89%	0	0%	2	12,5%	3	6,81%	20	4,75%	29
Total	58	100%	12	100%	16	100%	44	100%	421	100%	551

8.2.4. Relació entre el país d'origen i el nivell d'estudis

- Abans de vincular-se al servei.

Nivell d'estudis	Espanya		Amèrica Llatina		Àsia		Àfrica		Europa de l'Est		Europa central		Es desconeix	Total
Cap/Estudis primaris	160	34,85%	8	50%	1	33,33%	34	65,38%	2	40%	1	33,33%		211
ESO	179	38,99%	2	12,5%	1	33,33%	7	13,46%	3	60%	2	66,66%		197
Formació Ocupacional	3	0,65%	1	6,25%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%		4
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	1	0,21%	0	0%	0	0%	1	1,92%	0	0%	0	0%		3
Mòdul Grau Mig	15	3,26%	1	6,25%	1	33,33%	1	1,92%	0	0%	0	0%		18
Batxillerat	30	6,53%	2	12,5%	0	0%	1	1,92%	0	0%	0	0%		34
PQPI	29	6,31%	0	0%	0	0%	4	7,69%	0	0%	0	0%		34
Altres	42	9,15%	2	12,5%	0	0%	4	7,69%	0	0%	0	0%		50
Total	459	100%	16	100%	3	100%	52	100%	5	100%		100%	13	551

- Mentre es troba al servei.

Nivell d'estudis	Espanya		Amèrica Llatina		Àsia		Àfrica		Europa de l'Est		Europa central		Es desconeix	Total
No estudia	67	14,5%	3	18,75%	0	0%	9	17,30%	0	0%	0	0%		80
ESO (Escola d'Adults)	42	9,15%	4	25%	0	0%	6	11,53%	0	0%	0	0%		53

Formació Ocupacional	60	13,07%	0	0%	0	0%	11	21,15%	0	0%	2	66.66%	13	74
PQPI	29	6,31%	1	6,25%	0	0%	9	17,30%	1	20%	0	0%		42
Mòdul Grau Mig	139	30,28%	4	25%	1	33,33%	14	26,92%	2	40%	1	33,33%		166
Mòdul Grau Superior	33	7,18%	2	12,5%	2	66,66%	0	0%	1	20%	0	0%		42
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	13	2,83%	0	0%	0	0%	1	1,92%	0	0%	0	0%		14
Prova d'Accés a Grau Superior (PAGS)	29	6,31%	1	6,25%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%		32
Batxillerat	19	4,13%	1	6,25%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%		20
Estudis Universitaris	27	5,88%	0	0%	0	0%	0	0%	1	20%	0	0%		28
Total	459	100%	16	100%	3	100%	52	100%	5	100%	3	100%	13	551

8.2.5. Relació entre el treball i el nivell d'estudis mentre es troben al servei

Nivell d'estudis	Treballa esporàdicament		Jornada completa		Mitja jornada		No treballa		Total
No estudia	12	15%	5	6,25%	11	13,75%	51	63,75%	80
ESO (Escola d'Adults)	12	22,64%	0	0%	5	9,43%	36	67,92%	53
Formació Ocupacional	20	27,02%	4	5,4%	13	17,56%	37	50%	74
PQPI	8	19,04%	4	9,52%	13	30,95%	37	88,09%	42
Mòdul Grau Mig	38	22,89%	7	4,21%	16	9,63%	105	63,25%	166
Mòdul Grau Superior	19	45,23%	1	2,38%	3	7,14%	19	45,23%	42

Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	1	7,14%	0	0%	1	7,14%	12	85,71%	14
Prova d'Accés a Grau Superior (PAGS)	8	25%	0	0%	2	6,25%	22	68,75%	32
Batxillerat	1	5%	1	5%	1	5%	17	85%	20
Estudis Universitaris	6	21,42%	1	3,57%	4	14,28%	17	60,71%	28
Total	125		23		57		346		551

8.2.6. Relació entre l'origen i el recurs de protecció

Recurs de protecció	Espanya		Fora d'Espanya		Amèrica Llatina		Àsia		Àfrica		Europa de l'est		Europa Central		Es desconeix	Total
Recurs residencial	211	45,96 %	68	86,07 %	14	87,5%	2	66,66 %	47	90,38 %	3	60%	2	66,66 %		287
Família d'acollida	46	10,02 %	5	6,32%	2	12,5%	1	33,33 %	0	0%	2	40%	0	0%		53
Família extensa	155	33,76 %	3	3,79%	0	0%	0	0%	2	3,84%	0	0%	1	33,33 %		159
Recurs residencial i família d'acollida	19	4,13%	2	2,53%	0	0%	0	0%	2	3,84%	0	0%	0	0%		22
Recurs residencial i família extensa	27	5,88%	1	1,26%	0	0%	0	0%	1	1,92%	0	0%	0	0%		29
Total	459	100%	79	100%	16	100%	3	100%	52	100%	5	100 %	3	100%	13	551

8.2.7. Relació entre la situació convivencial i el recurs de protecció

Situació convivencial	Recurs residencial		Família d'acollida		Família extensa		Recurs residencial i família d'acollida		Recurs residencial i família extensa		Total
Viu sol/a	21	7,31%	1	1,88%	2	1,25%	1	4,54%	3	10,34%	28
En parella	9	6,62%	1	1,88%	13	8,17%	3	13,63%	3	10,34%	39
En parella i fills	10	3,48%	0	0%	2	1,25%	0	0%	1	3,44%	13
En família de la parella	16	5,57%	0	0%	5	3,14%	0	0%	1	3,44%	22
En família extensa	19	6,62%	0	0%	114	71,69%	0	0%	11	37,93%	144
En família d'acollida	2	0,69%	40	75,47%	0	0%	11	50%	0	0%	53
En pis assistit	66	22,99%	2	3,77%	4	2,51%	1	4,54%	3	10,34%	76
En pis compartit	107	37,28%	9	16,98%	18	11,32%	6	27,27%	7	24,13%	148
En situació de carrer	2	0,69%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2
Institucionalitzat	11	3,83%	0	0%	1	0,62%	0	0%	0	0%	12
Itinerant	12	4,18%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	12
Altres	2	0,69%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2
Total	287	100%	53	100%	159	100%	22	100%	29	100%	551

8.2.8. Relació entre el nivell d'estudis que tenen mentre estan vinculats al servei i les persones que tenen a càrrec.

Nivell d'estudis	Té una persona a càrrec		No té persones a càrrec		Total
No estudia	18	45%	61	11,93%	80
ESO (Escola d'Adults)	4	10%	49	9,58%	53
Formació Ocupacional	6	15%	68	13,30%	74
PQPI	3	7,5%	39	7,63%	42
Mòdul Grau Mig	7	17,5%	159	31,11%	166
Mòdul Grau Superior	1	2,5%	41	8,02%	42
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	0	0%	14	2,73%	14
Prova d'Accés a Grau Superior (PAGS)	1	2,5%	31	6,06%	32
Batxillerat	0	0%	29	5,67%	20
Estudis Universitaris	0	0%	28	5,47%	28
Total	40	100%	511	100%	551

8.2.9. Relació entre el recurs de protecció i els joves que tenen persones a càrrec.

Recurs de protecció	Té persona a càrrec		Fills		Pares		Altres		No té persones a càrrec		Total
Recurs residencial	27	67,5%	26	70,27%	1	100%	0	0%	260	50,88%	287
Família d'acollida	1	2,5%	1	2,70%	0	0%	0	0%	52	10,17%	53
Família extensa	11	27,5%	9	24,32%	0	0%	2	100%	148	28,96%	159
Recurs residencial i família d'acollida	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	22	4,30%	22
Recurs residencial i família extensa	1	2,5%	1	2,70%	0	0%	0	0%	28	5,47%	29
Total	40	100%	37	100%	1	100%	2	100%	511	100%	551

8.2.10. Relació entre el recurs de protecció i la situació laboral.

Situació laboral	Recurs residencial		Família d'acollida		Família extensa		Recurs residencial i família d'acollida		Recurs residencial i família extensa		Total
Treballa esporàdicament	69	24,04%	11	20,73%	30	18,86%	7	31,81%	8	27,58%	125
Jornada completa	11	3,83%	3	5,66%	6	3,77%	3	13,63%	0	0%	23
Mitja jornada	34	11,84%	1	1,88%	15	9,43%	1	4,54%	6	20,68%	57
No treballa	173	60,27%	38	71,69%	108	67,92%	11	50%	15	51,72%	346
Total	287	100%	53	100%	159	100%	22	100%	29	100%	551

8.2.11. Relació entre els estudis assolits en el moment de la vinculació al servei i el cursat posteriorment.

Nivell d'estudis	No estudia		ESO (Escola d'Adults)		Formació Ocupacional		PQPI		Mòdul Grau Mig		Mòdul Grau Superior		PAGM		PAGS		Batxillerat		Estudis Universitaris		Total
Cap/Estudis primaris	48	60%	44	83,01%	40	54,05%	35	83,33%	27	16,26%	2	4,76%	9	64,28%	3	9,37%	2	10%	0	0%	211
ESO	21	26,25%	0	0%	31	41,89%	2	4,76%	78	46,98%	23	54,76%	2	14,28%	17	53,12%	18	90%	5	17,85%	197
Formació Ocupacional	1	1,25%	1	1,88%	1	1,35%	0	0%	0	0%	0	0%	1	7,14%	0	0%	0	0%	0	0%	4
Prova d'Accés a Grau Mig (PAGM)	0	0%	0	0%	0	0%	1	2,38%	2	1,20%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	3
Mòdul Grau Mig	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	4	2,40%	8	19,04%	0	0%	6	18,75%	0	0%	0	0%	18
Batxillerat	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	3	1,80%	8	19,04%	0	0%	0	0%	0	0%	23	82,14%	34
PQPI	8	10%	8	15,09%	2	2,70%	4	9,52%	8	4,81%	0	0%	2	14,28%	2	6,25%	0	0%	0	0%	34
Altres	1	1,25%	0	0%	0	0%	0	0%	44	26,50%	1	2,38%	0	0%	4	12,5%	0	0%	0	0%	50
Total	80	100%	53	100%	74	100%	42	100%	166	100%	42	100%	14	100%	32	100%	20	100%	28	100%	551